

UNIVERZA V LJUBLJANI

FAKULTETA ZA ŠPORT

Specialna športna vzgoja
Zdravstvena in prilagojena vzgoja

**STANJE IN PERSPEKTIVE ŠPORTNIH DEJAVNOSTI V
PROGRAMIH RESOCIALIZACIJE DEPRIVILEGIRANIH
SKUPIN: ŠTUDIJA PRIMERA BREZDOMCEV**

DIPLOMSKO DELO

MENTOR

doc.dr., Gregor Starc

SOMENTOR

doc.dr., Gregor Jurak

RECENZENTKA

doc.dr., Marjeta Kovač

Avtorica dela

ANA STEVANOVIĆ

Ljubljana 2008

*Naša največja veličina ni v tem,
da nikoli ne pademo, ampak v tem,
da se vsakokrat, ko pademo, poberemo.*
(Konfucij)

Ključne besede: šport, deprivilegirani, brezdomci, odvisniki, resocializacija

STANJE IN PERSPEKTIVE ŠPORTNIH DEJAVNOSTI V PROGRAMIH RESOCIALIZACIJE DEPRIVILEGIRANIH SKUPIN: ŠTUDIJA PRIMERA BREZDOMCEV

Ana Stevanović

Univerza v Ljubljani, Fakulteta za šport, 2008

Specialna športna vzgoja, zdravstvena in prilagojena vzgoja

Število strani 76; število virov 71; število prilog 5; število slik 2; število tabel 7.

IZVLEČEK

Cilj diplomskega dela je bil proučiti trenutno stanje v Sloveniji na področju resocializacijskih programov deprivilegiranih skupin in proučiti socializacijske učinke in načine uporabe športa v terapevtske namene pri tistih organizacijah, katerih programi vsebujejo šport. Tako so v delu predstavljeni trije projekti, v katerih je bil šport so uporabljen kot sredstvo resocializacije. Dva izmed njih sta mednarodna projekta Job & Sports in Homeless World Cup (Svetovno prvenstvo brezdomcev), ki se ukvarja predvsem z resocializacijo brezdomcev in je zaradi tega tudi osrednja točka diplomskega dela, slovenski partner tega projekta je Zavod 69 iz Ljubljane, tretji pa je nacionalni projekt Šport v funkciji zdravja izbranih skupin prebivalstva. Prav tako je bil cilj proučiti tiste resocializacijske programe deprivilegiranih skupin, ki športa kot terapevtskega sredstva ne vključujejo. Tako je bilo v delu poleg omenjenih projektov predstavljeno tudi delovanje društev SVIT in PUM, ki športa v svojih programih resocializacije deprivilegiranih skupin sicer nimata, vendar pa smo želeli ugotoviti, ali glede na njun način dela obstajajo možnosti in interes po vključevanju športnih vsebin v njune programe. Ker je delo analitske narave, smo za uresničitev ciljev izbrali deskriptivno metodo analize dokumentov ter metodo polstrukturiranega intervjuja z odgovornimi osebami v različnih organizacijah (Zavod 69, društvo Svit in društvo PUM). Izvedeno je bilo tudi opazovanje z udeležbo na nogometni tekmi brezdomcev. Po fazi zbiranja podatkov pa je bila izvedena primerjalna analiza različnih programov z namenom določitve skupnih točk in potencialnih možnosti implementacije športnih vsebin.

ABSTRACT

The purpose of this thesis was to study the current state in Slovenia regarding the area of social rehabilitation programmes in unprivileged groups, and to study the effects of sport on socialization and the ways to use sport for therapeutic purposes in those organisations, whose programmes include sports activities. Thus, the work includes the presentation of three projects, where sport was used as a tool for social rehabilitation. Two of them are international projects, Job & Sports and Homeless World Cup, which is engaged mainly in social rehabilitation of homeless people and therefore covers the main part of this thesis. The Slovenian partner of this project is Zavod 69 from Ljubljana, and the third one is the national project Sport in the function of target group health. Another goal was to analyse the social rehabilitation programmes of unprivileged groups that do not include sport as a therapeutic instrument. Thus, besides the above mentioned projects, the present work includes also the operation presentations of the Svit and PUM Societies, which do not have sport activities in their social rehabilitation programmes. We wanted to establish whether there is a possibility and an interest, considering their type of operation, to include such activities in their programmes. Since the nature of this thesis is analytical, we chose the descriptive method of document analysis and the method of semi-structured interviews with responsible persons in various organisations (Zavod 69, Svit and the PUM Society) to realise our goals. Participant observation was carried out as well at the homeless football match. After the data collection phase, a comparative analysis of different programmes was carried out with the purpose of determining common aspects and potential opportunities to implement sports activities.

KAZALO

1. UVOD.....	6
2. PREDMET, PROBLEM IN NAMEN DELA	10
3. CILJI IN METODE DE LA.....	13
4. TERAPEVTSKI RESOCIALIZACIJSKI POTENCIALI ŠPORTA.....	14
4.1 Vpliv športa na fizično zdravje	16
4.2 Vpliv športa na kognitivne in akademske sposobnosti.....	16
4.3 Vpliv športa na duševno zdravje	17
4.4 Vpliv športa na občutek vključenosti	17
5. O ZADOVOLJEVANJU POTREB BREZDOMCEV.....	18
6. PROGRAMI RESOCIALIZACIJE S ŠPORTOM V SLOVENIJI	21
6.1 Projekt »Zaposlovanje in šport: Šport kot sredstvo vključevanja deprivilegiranih mladih na trg delovne sile«	21
6.2 Projekt »Šport v funkciji zdravja izbranih skupin prebivalstva«	24
6.3 Mednarodni projekt »Homeless World Cup« in Ulična nogometna liga za vključevanje socialno ogroženih skupin	26
7. DRUGI PROGRAMI RESOCIALIZACIJE DEPRIVILEGIRANIH V SLOVENIJI....	35
7.1 Društvo Svit	35
7.2 Društvo PUM	39
8. PRIMERJAVA NEKATERIH ZNAČILNOSTI PREDSTAVLJENIH RESOCIALIZACIJSKIH PROGRAMOV	43
8.1 Ciljne skupine	43
8.2 Način vključevanja deprivilegiranih posameznikov v projekte.....	44
8.3 Financiranje	45
8.4 Tip institucije	46
8.5 Kadrovska ustreznost za izvajanje športnih dejavnosti kot del resocializacijske terapije.....	46
8.6 Funkcija športnih dejavnosti v programu	47
9. SKLEP.....	49
10. LITERATURA.....	51
11. PRILOGE	58

1. UVOD

Sodobna zahodna družba, znotraj katere položaj posameznikov določajo simbolni, socialni, kulturni in materialni kapital (Bourdieu, 1984), že po osnovni logiki svojega delovanja deluje kot hierarhični proces, ki bi ga lahko označili kot razslojevanje. V tem procesu se nujno izoblikujejo skupine ljudi, ki uživajo vse mogoče družbene privilegije in skupine, ki na drugi strani izgubijo dostop do skoraj vseh privilegijev. Primer slednje skupine so tudi brezdomci, ki zaradi svojega slabega materialnega položaja in pogostih patoloških stanj (npr. alkoholizem) izgubljajo tudi svoj socialni, kulturni in nenazadnje simbolni kapital.

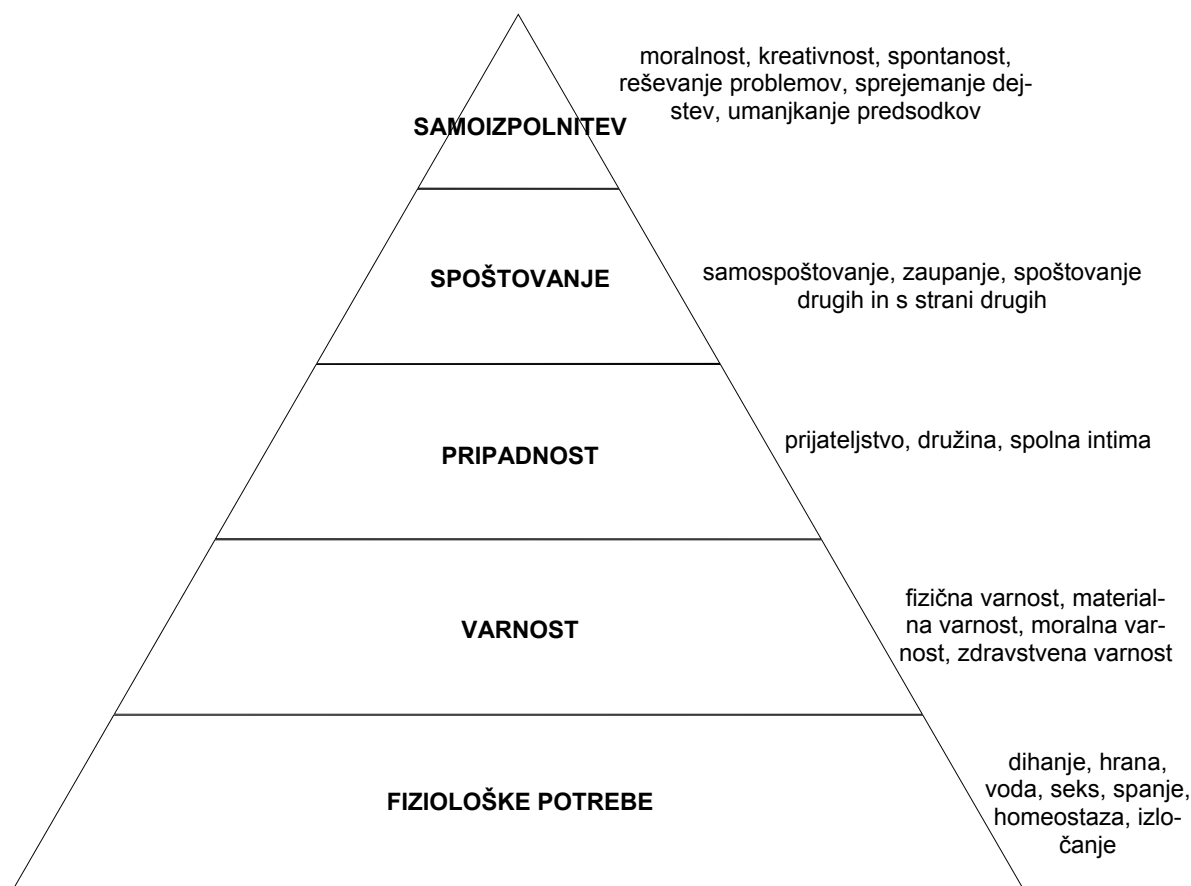
Brezdomci, kot tudi druge marginalne skupine, pristanejo na obrobju ravno zaradi tega, ker ne dosegajo standardov različnih vrst kapitala, ki jih naša družba opredeljuje za sprejemljive. Z vidika materialnega kapitala, so brezdomci na samem dnu deprivilegiranih skupin, saj je umanjkanje materialnega lastništva česar koli tista lastnost, ki jih najbolj opredeljuje (Whaley, Link, 1998; Hocking, Lawrence, 2000). Tudi z vidika socialnega kapitala ni njihov položaj nič drugačen, saj ta vrsta kapitala temelji na skupinski pripadnosti in na vpletenost v mreže vpliva, do katerih pa brezdomci nimajo skoraj nobenega dostopa. Edina skupina, katere člani so lahko, je navadno skupina brezdomcev, ki skupaj iščejo priložnostna prenočišča in se družijo v tistem času, ko ne iščejo hrane ali prosijo za denar. Ne glede na njihov kulturni kapital, opredeljen z izobrazbo, znanjem, splošno razgledanostjo in sposobnostmi, ki ga brezdomci imajo, jim ga družba zaradi ustaljenih stereotipov ne priznava in jih postavlja na raven ljudi brez kulture, ki so sposobni zadovoljevati le svoje osnovne fiziološke potrebe (glej Sliko 1). Zaradi vsega tega je njihov simbolni kapital celo negativen, saj ta kapital temelji na prestižu priznavanja, kar pomeni, da ima npr. nek uspešen športnik ali poslovnež velik simbolni kapital, na podlagi katerega ga ljudje izberejo za župana, medtem ko simbolni kapital brezdomca deluje proti njemu. Simbolnega kapitala ni mogoče spreminjati v kulturnega, socialnega ali materialnega, transformacija v obratni smeri je mogoča, v različnih družbenih okoljih pa ima različna vrsta kapitala lahko različno simbolno vrednost. Žal je v sodobni družbi materialni kapital tisti, ki najbolj opredeljuje ostale tri, zaradi česar je za dvig deprivilegiranih skupin potrebno najti alternativne mehanizme, s pomočjo katerih bodo marginalizirani posamezniki povečali svoj socialni, kulturni in simbolni kapital, s tem pa dobili tudi možnost povečanja svojega materialnega kapitala.

Z vidika akumulacije vseh omenjenih oblik kapitala sodobna neoliberalna družba temelji na individualizmu in individualizacijo razumeva kot odgovornost vsakega posameznika za svoje stanje, saj predvideva, da vsak posameznik lahko sam obvla-

duje svoje življenje ter da svoje kapacitete za delovanje črpa in obnavlja iz sebe samega (Beck, 2002). Takšno razumevanje delovanja posameznikov v družbi vodi ljudi v večjo tekmovalnost, zavist in s tem v pomanjkanje občutka za sočloveka. Tak sistem družbe namreč teži k rasti in ekspanziji proizvodnje in moči, kar posledično oblikuje kulturo in željo ljudi po moči, dobičku in uspehu. Nemški sociolog Ulrich Beck opozarja, da je takšno neoliberalistično pojmovanje individualizacije napačno, a namerno, saj obstoj samozadostnega in samo-odgovornega posameznika zanika potrebo po socialni državi in birokratskim sistemom, ki delujejo v interesu povečevanja dobičkov privilegiranih skupin, daje izgovor za manjšanje socialnih pravic in posledično manjši delež dobička, ki je 'izgubljen' za socialne transfere (2002). V takšnem svetu, kjer je človek preobremenjen s 'hranjenjem' lastnega ega in tako čustveno in duhovno odmaknjen od zunanjega sveta, pogosto zmanjka prostora za človeške vrednote (občutek za drugega, pomoč, prijateljstvo, skrb, sočutje). Po mnenju Becka (2000) je edini način spremembe družbe na bolje sprejem ideje, da osebna svoboda ni opredeljena s svobodo osebne izbire, ampak s spoznanjem, da je vsak posameznik že v osnovi nepopoln in da pot do samoizpolnitve in osebne svobode zahteva visok nivo družbene občutljivosti.

S tem, ko družba deprivilegiranim skupinam ne priznava določenih vrst kapitala, jim avtomatično zapira dostop do resursov, ki bi jih lahko izvlekli iz začaranega kroga in jim omogočili zadovoljevanje svojih potreb. Vsak posameznik ima namreč vrsto potreb, ki jih je psiholog Abraham Maslow (1943) razvrstil v pet nivojev (Slika 1). Če hierarhijo človeških potreb projiciramo na položaj brezdomcev, postane jasno, da imajo zaradi svoje družbene marginaliziranosti dostop le do izpolnjevanja svojih fizioloških potreb, kot so dihanje, izločanje, homeostaza, hrana, voda in seks, pa še te so sila omejene, saj je tudi za hrano in vodo potrebno plačati ali jo pridobiti na nek drug način, ki ni samoumeven. Potrebe po varnosti brezdomci v največji meri ne morejo izpolniti, saj nimajo niti fizične, materialne, moralne niti zdravstvene varnosti, ki je v njihovem primeru omejena le na najnujnejšo oskrbo v primeru ogroženosti življenja. Tudi njihova potreba po pripadnosti ostaja v največji meri neizpolnjena, saj so to posamezniki, ki jim največkrat tudi družine obrnejo hrbet ali obratno, in lahko svojo pripadnost gradijo le na pripadnosti deprivilegirani skupini. Izpolnjevanje potrebe po spoštovanju samega sebe in spoštovanju s strani drugih ravno tako ostaja zvečine nedosegljivo, saj se brezdomci zelo pogosto vdajo v svojo usodo in sprejmejo stereotipno vlogo, ki jim jo daje družba. Zaradi tega tudi nimajo potrebe po samoizpolnitvi, saj izgubijo vero v to, da se iz svojega trenutnega položaja sploh lahko izvlečejo.

Brezdomstvo bi lahko označili za nek vrsto socialne patologije, za odpravljanje katere pa v Sloveniji trenutno še nimamo razvitih ustreznih strategij. Največ družbenih intervencij, ki so namenjene brezdomcem namreč poteka na enak način, kot v zahodni medicini poteka zdravljenje bolezni – navadno zdravijo znake, ne pa vzrokov. Tudi programi za pomoč brezdomcem, kot so programi razdeljevanja hrane, dnevni centri, zavetišča, oskrba z oblačili, ki jih v Sloveniji izvaja paleta nevladnih organizacij, v svojem bistvu ne odpravljajo vzrokov ampak le blažijo posledice. Vsi ti programi namreč dolgoročno brezdomcem ne ponujajo izhoda iz njihovega nezavidljivega položaja niti jim ne pomagajo razvijati tistih socialnih kompetenc in zadovoljevati tistih potreb, s pomočjo katerih bi lahko izboljšali svoj socialni, kulturni, simbolni in posledično tudi ekonomski kapital.

Slika 1: Hierarhija človeških potreb (Maslow, 1943)

Diplomsko delo se zaradi pomanjkanja ustreznih programov in politik na področju odpravljanja brezdomstva ukvarja ravno z analizo trenutnega stanja in bodočih perspektiv razvoja resocializacijskih programov, ki bi lahko brezdomce na aktivni način

pripeljali nazaj v družbo in s pomočjo katerih bi jih družba sama lažje sprejela. Seveda je skupnost brezdomcev zelo raznolika, saj zajema posameznike z zelo različnimi težavami, zaradi česar bi morali biti programi prilagojeni različnim ciljnim skupinam, ena izmed možnosti, ki bi bila primerna posebej za tisti del populacije brezdomcev vseh starosti, ki nimajo večjih težav z zdravjem in posebej z gibalnim aparatom, pa je gotovo tudi resocializacija s pomočjo športa.

2. PREDMET, PROBLEM IN NAMEN DELA

Diplomsko delo se ukvarja s problemom deprivilegiranih posameznikov, ki zaradi kakršnihkoli psihosocialnih težav ne morejo sodelovati v skladu z družbo, slediti njenim stalnicam, normam in pričakovanjem ter si posledično ne morejo poiskati ali obdržati redne zaposlitve, dokončati ustrezne izobrazbe ali si zagotoviti ustrezno socialno in zdravstveno varnost. Družba take posameznike izrine na obrobje in jih označi za nesposobne normalnega delovanja v socialnem okolju in s tem za deviantne. Deviantnost oziroma odklonskost lahko označimo kot odklon od tiste poti, ki jo širša družba sprejema kot pravo ali normalno. Kot odklonskost družba tako označi vsako vedenje, ki izstopa iz širokega okvira obnašanja, ki ga smatramo za običajno (Pšunder, 1992). Posamezniki, ki kršijo družbene norme, posledično niso deležni določenih družbenih pravic, zaradi česar jih označujemo za deprivilegirane. Takšnih deprivilegiranih skupin je tudi v Slovenskem okolju več, od odvisnikov od drog, do mladostnikov v korekcijskih programih, pa do posameznikov, ki jih zaradi njihovega življenja na cesti imenujemo brezdomci. Precej natančno definicijo brezdomstva ponuja Filipovič (2006), ki pravi:

Brezdomstvo se nanaša na najskrajnejšo obliko stanovanjske ranljivosti in kot tako se običajno povezuje z najbolj ranljivimi skupinami v družbi, oz. lahko bi rekli z najnižjimi sloji. Gre torej za 'ljudi, ki so na cesti', 'brez doma'. Vendar pa je takšno definiranje pojava brezdomstva izredno ozko, hkrati pa se pogosto povezuje predvsem z osebnimi in odnosnimi razlogi za nastanek težav – kot so na primer problem alkoholizma, zloraba drog, osebne psihološke motnje ipd.

Deprivilegirane skupine, kot so brezdomci, bi po Olsonovi teoriji logike kolektivnih dejanj (1971) lahko označili za latentne skupine. To so namreč skupine oziroma skupnosti, ki niso nastale zaradi motivacije pripadnikov po ustanovitvi skupine, ampak zaradi tega, ker jih je druga, privilegirana skupina oziroma družba izločila ali izolirala. Olson o latentni skupini pravi, da se od drugih skupin razlikuje po tem, da tudi v primeru, ko določen član te skupine ne prispeva h kolektivnemu dobremu, noben drug član skupine ni prizadet in nima razloga za reakcijo (1971, str. 50). Skupina brezdomcev je s tega vidika latentna skupina, saj vsak brezdomec v osnovi deluje samostojno in skrbi za lastno preživetje, ne da bi se pri tem oziral na druge brezdomce, ki tega od njega tudi ne pričakujejo. Ker brezdomci nimajo motiva po organiziranju skupnosti in njenega ohranjanja, tudi ne morejo delovati kot skupina, ki teži k izpolnjevanju svojih interesov, zaradi česar se širša družba s svojimi institucijami postavlja v vlogo skrbnika, saj zaradi splošno sprejetih moralnih norm ta družba

ne more dopustiti javnega umiranja brezdomcev. Vse institucije, ki se ukvarjajo z brezdomci, bi tako lahko označili za slabo vest družbe, ki s svojimi mehanizmi delovanja sploh povzroča nastanek deprivilegiranih skupin. Brezdomci so potemtakem skupina ljudi, ki jo kot skupino vidimo zaradi tega, družbene institucije (centri za socialno delo, zdravstvene institucije, idr.) ne morejo delovati brez klasifikacij, ki nastajajo na podlagi njihovih lastnih meril. S tega vidika je teorija Mary Douglas o delovanju institucij pravilna, saj pravi, da družbene institucije izdelujejo lastne klasifikacije in podeljujejo identitete tistim, ki so klasificirani (1986). Na ta način pa tistim, ki so klasificirani in so jim pripisane določene lastnosti, institucije posameznikom odvzamejo neodvisnost in odgovornost, s tem pa tudi motivacijo.

Za različne skupine deprivilegiranih obstajajo različni načini resocializacije, ki pomeni ponovno vključitev v družbo. V tem procesu se posameznik preoblikuje in se ponovno uči ter sprejema določene vzorce delovanja in družbene vrednote. Tomori, Ziherl in Mrevlje (1995) opisujejo nekaj načinov pomoči deprivilegiranim za lažje napredovanje in vrnitev v socialno življenje, ki bi lahko tudi na področju reševanja problema brezdomstva uspešno delovali, a žal ni ustreznih programov, ki bi jih izvajali. S pomočjo socioterapije, ki zajema emocionalne in socialne razsežnosti odvisnikove osebnosti bi lahko brezdomce usposabljali za ponovno vzpostavljanje zdravih in spodbudnih medosebnih odnosov, jih motivirati za dejavno vključevanje v delo oziroma prežgodaj zaključeno izobraževanje ter jim vrniti ustrezno samozavest in samospoštovanje. Šport kot terapevtsko sredstvo bi lahko bil sestavni del te socioterapije, saj se prek individualnih športov da razvijati mnoge osebne veščine (Tunsch idr., 2006). Na drugi strani bi bil šport lahko tudi sestavni del programov skupin samopomoči, saj se s pomočjo športnih iger da zelo učinkovito razvijati tudi socialne veščine in usmerjati skupinsko dinamiko (Tunsch idr., 2006). Kot najbolj razvito obliko načinov reševanja problema brezdomstva pa bi lahko vzpostavili dnevne centre, v katerih bi brezdomci v času trajanja resocializacijskega programa bivali in znotraj katerih bi se lahko na organiziran način izvajala tudi resocializacija s pomočjo športa, svetovalno delo in druge oblike intenzivne terapije. Znotraj teh centrov bi se lahko izvajal rehabilitacija na vseh nivojih, ki jih navaja Švab (1996), od psihosocialne rehabilitacije, družbene skrbi, skrbi na domu, urejanja bivanja, podpore vrstnikov in pomoči pri zaposlovanju.

Programi za resocializacijo, ki jih izvajajo različne institucije, bi zaradi tega morali biti naravnani na razvoj različnih socialnih in osebnostnih veščin, ki bi v prvem koraku latentno skupino brezdomcev spremenili v aktivno skupino, v drugem koraku pa jo kot družbeno skupino integrirala nazaj v družbo. Vsebine teh programov resocializacije bi seveda lahko bile različne, pričujoče diplomsko delo pa se osredotoča predv-

sem na tiste programe, ki že, ali bi lahko programe resocializacije izvajali s pomočjo športa. Resocializacijskih programov, ki v svoj program vključujejo športne dejavnosti, je sicer malo, vendar pa obstaja možnost integracije športa kot terapevtskega sredstva v večino tovrstnih programov, ki do sedaj športa še niso uporabljali. Morda je za takšno stanje kriv razkorak med teorijo in prakso, za katerega Tunsch idr. (2006, str. 139) pravijo, da je posledica pomanjkanja konceptov ali njihove uresničitve, usposobljenih učiteljev in vaditeljev, znanja o koristnosti športa in dejstva, da se učenje osebnih in socialnih veščin pogosto pojmuje za manj pomembno kot učenje praktičnih spretnosti.

V diplomskem delu so tako predstavljeni trije projekti, v katerih je bil šport so uporabljen kot sredstvo resocializacije. Dva izmed njih sta mednarodna projekta (Homeless World Cup in Job & Sports), v katerih sodeluje tudi Slovenija, tretji pa je nacionalni projekt Šport v funkciji zdravja izbranih skupin prebivalstva. Mednarodni projekt Homeless World Cup (Svetovno prvenstvo brezdomcev) s sedežem v Veliki Britaniji se ukvarja predvsem z resocializacijo brezdomcev in je zaradi tega tudi osrednja točka diplomskega dela, slovenski partner tega projekta pa je Zavod 69 iz Ljubljane. Ob omenjenih projektih pa je v diplomskem delu predstavljeno tudi delovanje društev SVIT in PUM, ki športa v svojih programih resocializacije deprivilegiranih skupin sicer nimata, vendar pa sem želela ugotoviti, ali glede na njun način dela obstajajo možnosti in interes po vključevanju športnih vsebin v njune programe.

3. CILJI IN METODE DE LA

Ker se diplomsko delo ukvarja z analizo stanja in prihodnjimi perspektivami za uporabo športa kot terapevtskega sredstva v programih resocializacije deprivilegiranih skupin so njegovi cilji na več ravneh.

Na prvi ravni je cilj diplomskega dela proučiti socializacijske učinke športa, ki jih je mogoče uporabiti v resocializacijskih programih deprivilegiranih skupin za izboljšanje in razvoj osebnih in socialnih kompetenc.

Na drugi ravni je cilj proučiti trenutno stanje v Sloveniji na področju resocializacijskih programov deprivilegiranih skupin in proučiti načine uporabe športa v terapevtske namene pri tistih organizacijah, katerih programi vsebujejo šport.

Na tretji ravni je cilj proučiti tiste resocializacijske programe deprivilegiranih skupin, ki športa kot terapevtskega sredstva ne vključujejo in proučiti bodoče možnosti, interese in morebitne zadržke pred vključitvijo športnih vsebin v njihove redne programe.

Ker diplomsko delo ni eksperimentalne, ampak analitske narave, je bila osnovna metoda dela kombinacija deskriptivne metode analize dokumentov ter metode polstrukturiranega intervjuja z odgovornimi osebami v različnih organizacijah (Zavod 69, društvo Svit in društvo PUM). Načrtovano je bilo tudi izvajanje opazovanja z udeležbo na nogometnih treningih in tekmah brezdomcev, vendar ta del zaradi neizvajanja načrtovanih dejanskih treningov in tekem ni bil v celoti izveden, saj je bila v času mojega raziskovanja izvedeno le eno tekmovanje, ki sem si ga ogledala in ga analizirala. Po fazi zbiranja podatkov je bila izvedena primerjalna analiza različnih programov z namenom določitve skupnih točk in potencialnih možnosti implementacije športnih vsebin.

4. TERAPEVTSKI RESOCIALIZACIJSKI POTENCIALI ŠPORTA

Številne raziskave, ki so se ukvarjale s proučevanjem učinka športa na psihosocialni razvoj posameznikov so potrdile, da imajo športne dejavnosti, če so pravilno in ciljno usmerjene, lahko velik socializacijski potencial (prim. Bredemeier, Shields 1986, Greendorfer, 1977, Kenyon, 1968, Leonard, 1988, McPherson, 1986, Shields, Bredemeier, 1995). Z vidika socializacije so se raziskave na področju športa ukvarjale z socializacijo v šport in s socializacijo prek športa, pričujoče diplomsko delo pa se ukvarja predvsem s slednjo vrsto socializacije, pri kateri je šport uporabljen kot socializacijsko oz. resocializacijsko sredstvo.

Hartman in Wheelock (2002) sta se ukvarjala z idejo športa kot preventivnega sredstva deviantnih vzorcev obnašanja in zgradila model (Tabela 1), ki razlaga, kako so različne teoretske orientacije in modeli diagnosticirali socializacijske (oziroma preventivne) potenciale športa.

Tabela 1: Modeli športa kot socializacijskega sredstva (prim. Hartman, Wheelock, 2002)

	Idealistične orientacije (ukvarjanje s športom kot pozitivna socialna sila)	Instrumentalistične orientacije (ukvarjanje s športom kot orodje)
Modeli, osnovani na disciplini	Šport kot graditelj karakterja	Šport kot družbena kontrola - nadzor - resocializacija
Modeli, osnovani na dostopu	Šport kot mobilnost	Šport kot 'kavelj'

Znotraj idealističnih orientacij, ki so tudi danes zelo prisotne v družboslovnih in humanističnih študijah športa, sta se razvila dva osnovna modela. Po prvem modelu, ki je bil osnovan na ideji discipline oziroma samodiscipline, lahko šport razumemo kot graditelj karakterja. Ta vidik je med vsemi najstarejši, saj so ga razvili pionirji sodobnega športa, ki so športne dejavnosti vpeljali v šole z vzgojnim namenom (Starc, 2003). Sodobnejše idealistične orientacije pa so razvile pogled na šport kot na sredstvo mobilnosti, prek katerega se posamezniki lahko vključujejo v družbo in se premikajo po družbeni lestvici (Amara, Aquilina, Henry, Taylor, 2004, Amara idr., 2005).

Instrumentalistične orientacije, ki so osredotočene predvsem na neposredno uporabnost športa, na drugi strani razvijajo predvsem vidik športa kot sredstva družbenega nadzora in resocializacije (McIntosh, 1971) ter športa kot kavlja (Ramwell, 2004), ki posameznika pripne na določeno skupino, skupnost ali življenjski slog. Prvi vidik šport vidi kot sredstvo, s katerim je posameznike mogoče obdržati v okolju, v katerem jih je mogoče nadzorovati in tako preprečiti deviantna dejanja ali pa kot sredstvo, ki tistim posameznikom, ki so zaradi različnih vzrokov padli na družbeno obrobje, omogoča pridobivanje osebnih in socialnih kompetenc, s pomočjo katerih zopet lahko postanejo polnopravni člani družbe. Drugi vidik, ki šport vidi kot kavelj, s pomočjo katerega posameznike pritegnemo v določeno okolje ali terapijski program.

Z vidika terapijskega potenciala športa so pomembni vsi štirje vidiki, saj ima šport v primerjavi z ostalimi terapijskimi sredstvi to prednost, da zaradi svoje igrive narave in sprostitvenega učinka pogosto ne potrebuje dodatnega motiviranja in posameznike tako 'pripne' nase, aplikacija drugih ciljnih terapijskih dejavnosti skozi šport pa je zaradi tega zelo olajšana.

Bailey (2004, 2005) družbeno izključitev opisuje kot prostorsko (posledica socialnih in ekonomskih razdalj), funkcionalno (pomanjkanje znanja, veščin, razumevanja), izključitev zaradi pomanjkanja družbene moči (pomanjkanje kontrole) in kot družbeno izključitev zaradi občutka nepripadnosti (občutek nepripadnosti in nesprejemanja, odnosi v skupini), športne dejavnosti pa vidi kot učinkovito sredstvo za reševanje tega problema. Po njegovem mnenju ima šport močan integrativni potencial, saj omogoča druženje osebam z različnimi socialnimi in ekonomskimi problemi, ki si tako lahko izmenjujejo izkušnje (prostorska povezanost), omogoča vzpostavljanje pripadnosti skupini, klubu, programu (občutek pripadnosti, sprejemanja), zagotavlja možnosti za razvoj spretnosti in različnih sposobnosti (funkcionalna povezanost) in povečevanje socialnega kapitala, s širjenjem družbene mreže, družbene povezanosti in ponosa (moč, kontrola).

Športni program naj bi tako imel velik vpliv na izboljšanje samopodobe, zaupanja in občutka pripadnosti (Kirkcaldy, Shephard, Siefen, 2002), ki so osnova uspešne socialne integracije. Prav tako v športnih programih udeleženci začitijo občutek vodstva, organiziranosti in tekmovalnosti, kar se lahko v realnem vsakdanu odraža v večji motivaciji za življenje. Priučijo se lahko tudi raznih tehnično uporabnih in družbenih veščin ter s športno aktivnostjo pozitivno vplivajo na svoje zdravje in počutje. S športom naj bi jih tako odvrčali tudi od nesocialnega vedenja in kriminalnih dejanj.

Socialni učinki športa so potemtakem zelo raznoliki, kot sredstvo terapije pa lahko šport vpliva na vse komponente človeka: na fizično zdravje, na njegove kognitivne lastnosti, na mentalno zdravje, na zmanjšanje odklonskega vedenja in zmanjšanje kriminalnih dejanj.

4.1 Vpliv športa na fizično zdravje

Redna športna dejavnost pozitivno vpliva na zdravje (Pate, idr., 1995), na boljšo kvaliteto življenja (Allison, 1991), ter na zmanjšanje tveganosti za razna obolenja. Neaktivnost pa na drugi strani v veliki meri vpliva na zmanjšanje kvalitete življenja, telesne nezmožnosti in prezgodnjo smrt. Športna dejavnost lahko vpliva na zdravje ljudi na več načinov, njen najpomembnejši učinek pa je povečevanje telesne kondicije in s tem tudi telesne odpornosti (Sothorn, idr. 1999) ter zmanjševanje stresa (Gill, 1994), ki je pogost vzrok različnih obolenj v sodobni družbi. Brezdomci, ki so z zdravstvenega vidika izjemno nezaščiteni in rizična skupina, bi športne dejavnosti lahko izjemno pripomogle k dvigu njihove telesne kondicije in odpornosti, saj so zaradi tega, ker veliko časa preživijo na prostem, podvrženi mrazu, vročini in vsem vremenskim pojavom. Ob tem so zaradi slabih higienskih razmer podvrženi tudi bakterijskim in virusnim okužbam, ki bi jih ob dobri telesni pripravljenosti lažje prenesli.

4.2 Vpliv športa na kognitivne in akademske sposobnosti

Mnoge raziskave ugotavljajo, da redno ukvarjanje s športnimi dejavnostmi pozitivno vpliva na zvišanje koncentracije in delovno učinkovitost (Christensen, MacKinnon, 1993, Jurak, Kovač, Strel, Starc, 2005, Purdy, Eitzen, Hufnagel, 1982). Čeprav je večina raziskav proučevala povezanost telesne dejavnosti in akademskih sposobnosti pri šolskih otrocih in mladini, pa sta Christensen in MacKinnon (1993) ugotovila, da pri starejših ljudeh telesna dejavnost celo bolj pozitivno vpliva na fluidne in kristalizirane mentalne sposobnosti in spomin, kot pa pri mlajših. Fluidne mentalne sposobnosti so sposobnosti iskanja pomena v pogojih zmede in sposobnosti reševanja novih problemov ne glede na formalno znanje, kristalizirane pa sposobnosti uporabe pridobljenih spretnosti, znanja in izkušenj (Cavanaugh, Blanchard-Fields, 2006). Glede na to, da so brezdomci v Sloveniji zvečinoma odrasle osebe, najpogosteje starejše od 30 let, bi s tega vidika uporaba športa v resocializacijskih programih lahko odločilno pripomogla k dvigu njihovih kognitivnih in akademskih sposobnosti.

4.3 Vpliv športa na duševno zdravje

»Zdrav duh v zdravem telesu« je rek, ki so ga pionirji modernega olimpizma posvojili in ga z lahkoto razširili med množicami predvsem zato, ker so ljudje prek izkustva občutili, da športna dejavnost pozitivno vpliva na počutje. Številne raziskave vedno znova potrjujejo, da ima redna športna vadba blagodejne učinke na mentalno zdravje ljudi (Gleser, Mendelberg, 1990, Landers, 1999). Številni raziskovalci so dokazali, da redno športno udejstvovanje zmanjšuje anksioznost (Long, van Stavel, 1995) in depresijo (North, McCullagh, Tran, 1990), izboljšuje spanec (O'Connor, Youngstedt, 1995) in zmanjšuje stres (Lazarus, Cohen, 1977). Med populacijo brezdomcev je zelo verjetno precejšnje število tistih, ki so se na cesti znašli tudi zaradi psihičnih motenj ali pa so se zaradi njihovega nezavidljivega položaja pri njih kasneje začele kazati psihične težave, ki so jih začeli prikrivati z alkoholom. Z ustreznimi programi športne vadbe bi lahko tej deprivilegirani skupini zelo pomagali pri premagovanju psihičnih težav in posledično zmanjšanju odvisnosti od alkohola.

4.4 Vpliv športa na občutek vključenosti

Pripadniki deprivilegiranih skupin se v svojem vsakdanjem življenju redno srečujejo z občutkom izključenosti in nezmožnosti vključevanja v socialno življenje. Športni programi resocializacije bi s tega vidika morali v prvi vrsti biti naravnani v smer gradnje skupinske pripadnosti, ki ne bi temeljila na socialni deprivilegiranosti (npr. brezdomstvu), ampak na pripadnosti vadbeni skupini, v katero bi bilo priporočljivo vključevati tudi druge ljudi in ne le tistih iz deprivilegiranih skupin. Na ta način bi nastale strukturirane skupine, za katere Tušak (2001) pravi, da je zanje značilna »[...] neposredna interakcija in komunikacija med člani, skupni cilji, medsebojna odvisnost in vpliv, skupna aktivnost, pripadnost skupini, norme in statusi (položaj in vloga), ki regulirajo vedenje v skupini, stabilne odnose« (str. 141). Znotraj skupine tako lahko pride do sprejemanja skupinskih norm, pa tudi do transfera socialnih in osebnih spretnosti med člani. Ne glede na možnosti, ki jih športne dejavnosti dopuščajo, pa Donnelly in Coakley (2002) ugotavljata, da mora vsak projekt, katerega cilj je socialna integracija, izpolnjevati nekatere pogoje. V prvi vrsti mora program potekati v varnem okolju, ponujati mora priložnosti razvoja in dokazovanja različnih kompetenc, omogočati vzpostavljanje socialnih mrež, ponujati moralno in ekonomsko podporo, omogočati avtonomijo in nadzorovanje dejavnosti s strani udeležencev ter udeležencem dajati upanje v prihodnost.

5. O ZADOVOLJEVANJU POTREB BREZDOMCEV

Kljub temu, da se ves svet srečuje s problemom brezdomstva, do danes še nobeni državi ni uspelo vzpostaviti učinkovitih ukrepov odpravljanja te problematike. Instrukcije, ki se ukvarjajo z brezdomci k izdelavi resocializacijskih programov zelo redko pristopajo sistematično, temveč so programi narejeni na podlagi intuicije odgovornih glede tega, kaj brezdomci potrebujejo (Acosta, Toro, 2000). Izvajalcem tovrstnih programov zaradi pomanjkanja lastnih resursov pogosto ne ostane nič drugega, kot da se zanesejo na podatke raziskovalcev, slednji pa brezdomce največkrat raziskujejo le v povezavi z odvisnostjo, nasilništvom in psihičnimi težavami. Na podlagi teh raziskav se nato izvajalci programov odločajo, kakšne vrste storitev za brezdomce bodo razvili, najpogosteje pa gredo rešitve v smeri zagotavljanja bivalnih pogojev, zaposlitve in hrane (prim. Ball, Havassy, 1984, Breakey, 1992, DiBlasio, Belcher, 1995, Herman, Struening, Barrow, 1994, Morse, Calsyn, 1992, Mulkern, Bradley, 1986, Roth, Bean, 1986, Schutt, 1992). Na ta način institucije prevzamejo vlogo tistega, ki presoja, kaj je za nekoga najbolje, le malo pa je študij, ki bi spraševale neposredno brezdomce in ugotavljale, kaj si dejansko želijo in kaj potrebujejo. Čeprav je pomanjkanje stalnega bivališča osnovna lastnost brezdomcev, se je le malo študij dejansko ukvarjala s tem, ali je rešitev tega problema na vrhu seznama želja brezdomcev. Linn in Gelberg (1989) sta na primer definirala pet osnovnih potreb, ki so jih brezdomci razvrščali od najbolj do najmanj pomembne. Na vrhu seznama se je najpogosteje pojavljalo dobro zdravje, sledili pa so mu redni prihodki, stalna služba, stalno bivališče in redni obroki hrane, žal pa tudi v tej raziskavi niso ugotavljali, ali so to edine potrebe brezdomcev.

Glede na hierarhijo človeških potreb (Slika 1), programi za brezdomce tako navadno ne sežejo dlje od druge stopnje (zadovoljevanje fizioloških potreb in potrebe po varnosti), kar z drugimi besedami pomeni, da odpravljajo le posledice, ne pa tudi vzrokov socialne izoliranosti te deprivilegirane skupine. Seveda je reševanje problematike ponovnega vključevanja brezdomcev v družbo zelo zapletena zadeva, ki ni enostavno rešljiva, ker vsebuje veliko spremenljivk. Kot pravi Razpotnik (2006):

Problematika brezdomstva je kompleksna in predstavlja večdimenzionalen sklop individualnih in družbenih vzrokov, oblik socialne izključenosti, odzivov družbe, bolj ali manj dolgoročnih in utrjenih procesov ter vzorcev medosebnih in drugih družbenih odnosov. Obravnavanje brezdomstva je tako zapleteno in ne more enostavno povzročati velikih in hitrih sprememb, če se pri tem ne spremenjajo tudi družbeni odnosi in makro razmere.

Kot ugotavlja nekdanji varuh človekovih pravic, se je problem brezdomstva v Sloveniji razrasel po osamosvojitvi (Hanžek,2007), po masovnem izgubljanju delovnih mest, ki je prizadel predvsem osebe z nižjo stopnjo izobrazbe, nizko socialno varnostjo in že tako nizko kvaliteto življenja. Mednarodna federacija organizacij, ki se ukvarjajo z brezdomstvom (FEANTSA), brezdomce klasificira v štiri kategorije glede na njihovo stanovanjsko izključenost: tiste brez strehe nad glavo (roofless), tiste brez doma (houseless), tiste brez varne nastanitve (insecure housing) in tiste v neprimer- nem stanovanju (inadequate housing) (Hanžek, 2007).

Problem brezdomstva je tudi stereotipno in negativno naravnano mnenje družbe do te deprivilegirane skupine. Družba take skupine ljudi večinoma zavrača, namesto, da bi se soočila s problemom in ga skušala razrešiti. Kot pravi Hanžek (2007):

Tudi brezdomci so del nas, so del družbene realnosti in imajo pravico do varovanja svojih osnovnih življenjskih pravic in človeškega dostojanstva, nič ne pomaga enostransko obsojanje, češ da si nočejo pomagati in so zato za vse sami krivi.

Kljub temu pa Hanžek kot rešitev problema, tako kot druge institucije, vidi le v odpravljanju posledic:

Nujna je usklajena akcija države, regije in občine, da v svojem okolju skupaj ustvarijo pogoje za preprečevanje in odpravljanje pojava brezdomstva ali pa samo olajšajo življenje tistim, ki drugače ne zmorejo živeti. [Rešitev vidi v] več- jem številu zavetišč, razdelilnic hrane, tudi mobilnih, v možnosti javnih kopališč, omogočanju zdravstvenega varstva, ozaveščanju družbe o preveliki strpnosti do alkoholizma, v pomoči zasvojenecem s prepovedanimi drogami, osebam s težavami v duševnem zdravju in postpenalni pomoči osebam, ki pridejo iz zapora.

V Sloveniji je za brezdomce sicer poskrbljeno preko dnevnih centrov, ki jim nudijo osnovno pomoč od oblek, toplih obrokov hrane, možnosti tuširanja itd.; prav tako preko lažje oblike dela in sicer z razdeljevanjem časopisa (Kralji ulice) mimoidočim, s katerim brezdomci pridobivajo minimalna finančna sredstva na zakonit način; pre- ko Univerze pod zvezdami, kjer se brezdomci lahko udeležijo različnih delavnic (likovne, gledališke, delavnice kreativnega pisanja, filozofskih predavanj ter nekate- rih vsebin s področja psihologije). Vsi ti programi so seveda zelo dobrodošli in pris- pevajo k reševanju problema, žal pa med njimi skoraj ni opaziti programov, ki bi vsebovali močno komponento socialnega druženja in integracije, za kar bi bili še

posebej primerni športni programi. Edini projekt, ki v tem smislu uporablja šport je program Zavoda 69 iz Ljubljane, ki je nacionalni koordinator mednarodnega projekta Homeless World Cup, ki bo skupaj z drugimi programi resocializacije s športom predstavljen v nadaljevanju.

6. PROGRAMI RESOCIALIZACIJE S ŠPORTOM V SLOVENIJI

Resocializacija deprivilegiranih s športom je v Sloveniji še v povojih, saj je razen Zavoda 69 do sedaj šport v programih resocializacije izvajalo le Društvo projekt človek, ki se ukvarja z zdravljenjem odvisnikov (Stojanov, Usenik, 2000). Zavod 69 iz Ljubljane se ukvarja z resocializacijo brezdomcev s pomočjo nogometa in je uradni partner mednarodnega pilotskega projekta Homeless World Cup. Omenjeni projekt je torej zasnovan na socialnem učinku nogometa, saj uporablja ta šport kot 'kavelj', ki uporabnike pritegne k projektu in jim nudi motivacijo za vztrajanje v njem. Tunsch idr. (2006, str. 118) navajajo prednosti nogometa za resocializacijo deprivilegiranih, ki so predstavljene v štirih točkah: a) nogomet je dejavnost, s katero je mogoče med seboj povezovati udeležence in njihove izkušnje, b) raznolikost nogometa omogoča vsakemu udeležencu, da najde sebi primeren položaj iz katerega je mogoče narediti preskok iz 'ti in jaz' v 'mi', c) nogomet ima lastnosti, ki posamezniku olajšajo vključevanje v skupino, d) nogomet daje posamezniku več možnosti za vključevanje v skupino in za premagovanje razlik s pomočjo več soigralcev kot druge moštvene igre, npr. košarka in rokomet.

Ob omenjenih dveh programih je bil v Sloveniji izveden tudi del mednarodnega projekta »Job & Sports«, ki je proučeval možnosti uporabe športa pri izboljševanju socialnih in osebnih kompetenc deprivilegiranih mladih, ki so nujno potrebne za uspešno vključitev v trg delovne sile. Vsi trije programi bodo podrobneje predstavljeni v nadaljevanju.

6.1 Projekt »Zaposlovanje in šport: Šport kot sredstvo vključevanja deprivilegiranih mladih na trg delovne sile«

V Evropi je bil na področju socialnega vključevanja deprivilegiranih mladih s športom organiziran pilotski triletni projekt z imenom Zaposlovanje in šport: Šport kot sredstvo vključevanja deprivilegiranih mladih na trg delovne sile, in sicer v sklopu programa poklicnega usposabljanja Evropske zveze Leonardo da Vinci (Tunsch idr., 2006). V projektu je sodelovalo šest evropskih partnerjev iz petih različnih držav, med njimi tudi Ministrstvo za šolstvo in šport iz Ljubljane in Zavod za šport Slovenije, ki je projekt na nacionalni ravni tudi koordiniral. Nosilec projekta je bil Zavod za zaposlovanje iz Göttingena, izvajala pa ga je občinska športna zveza iz Göttingena.

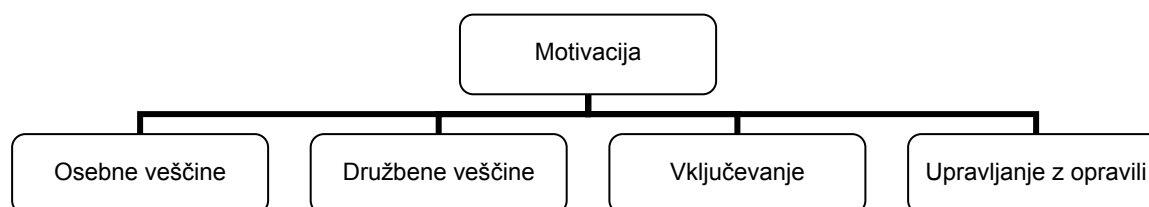
Projekt je v Sloveniji potekal v Mladinskem domu Jarše in Vzgojno-izobraževalnem zavodu Višnja Gora. Kot pravi Starc (v Tunsch idr., 2006) so v projektu želeli:

[...] še enkrat pokazati na to, da je šport lahko zelo učinkovito vzgojno sredstvo in ga je mogoče prilagajati različnim vzgojnim situacijam. Čeprav je potekal v petih različnih državah, v kulturno različnih družbah in med skupinami deprivilegiranih mladih, ki se med seboj zelo razlikujejo, smo vseeno našli močan skupni imenovalec- željo po spreminjanju položaja teh mladih in izboljšanju njihovih možnosti za uspešno delovanje v šoli, na delovnem mestu in v družbi nasploh (str. 5).

Osnovni namen projekta Zaposlovanje in šport je bil olajšati vstopanje deprivilegiranih mladih na trg delovne sile, ki je za mnoge izjemno težak ravno zaradi nizke stopnje posedovanja ključnih socialnih veščin (Tunsch idr., 2006, str. 7). Kot trdijo raziskovalci v tem projektu, je v primeru socialnega vključevanja s športom pomembno poučevanje družbenih veščin in sposobnosti, športna znanja in razvoj motoričnih sposobnosti pa so drugotnega pomena. Tako so bili pedagoški pristopi v projektu neposredno usmerjeni v izboljšanje socialnih kompetenc, s poudarkom na izboljševanju mehkih veščin, ne pa neposredno v pridobivanje športnih znanj. Šport je bil v tem projektu torej razumljen kot terapevtsko sredstvo in ne kot cilj.

V tem projektu so se raziskovalci s športom lotili razvoja petih ključnih veščin: motivacije, osebnih veščin, družbenih veščin, vključevanja in upravljanja z opravili. Tako so v projektu uporabili šport kot sredstvo vzgoje in izkoriščali potenciale športnih aktivnosti za izboljševanje teh ključnih kompetenc (Tunsch idr., 2006), eksperimentalni programi vadbe pa so nato potekali v različnih institucijah v vseh partnerskih državah.

Pri razvoju vsake ključne veščine so raziskovalci v tem projektu natančno določili cilje, ki jih želijo doseči s pomočjo športnih dejavnosti (Slika 2):

Slika 2: Vrste ključnih kompetenc v projektu »Zaposlovanje in šport« in njihova povezanost

Motivacija je predpogoj in je tako ključnega pomena za potek projekta in predpogoj za izvajanje športnih dejavnosti, saj brez nje udeleženci projekta ne bi sodelovali v

doseganju ciljev. Večina teh mladih ne kaže pretirane želje po sodelovanju v športnih dejavnostih, zato motivacija tukaj v prvi vrsti pomeni pozitiven odnos do športne dejavnosti skozi ves potek projekta. Cilj je torej motivirati udeležence za športne dejavnosti, pomeni pa tudi motivacijo za izvajanje konkretnih vsebin in sprejemanje izzivov. Udeležence so tako motivirali z atraktivnimi in privlačnimi športnimi dejavnostmi, ki so primerne za celotno skupino. Aktivnosti izbrane za deprivilegirane mladostnike so bile enostavne za učenje, da so sodelujoči imeli občutek hitrega napredka. Motivacijo za športno dejavnost so skušali doseči tudi s privlačnimi didaktičnimi orodji in materiali, z izbiro novega okolja, s posebnimi cilji in podobno. Kot motivacijsko sredstvo so uporabili športe, pri katerih je bilo v ospredju skupinsko delo in izbor nalog s samostojnim iskanjem ustreznih rešitev.

Integracija je proces, kjer posamezniki stremijo k delovanju skupine kot celote in se vanjo uspešno vključujejo. Posameznik se tako prilagaja ritmu in slogu skupine, vendar se tudi skupina prilagaja posebnostim njenega člana. V procesu integracije se tako spodbuja odobravanje, sprejemanje drugačnosti in gostoljubje ob prihodu novega člana. To so mehanizmi, ki ravno tako veljajo v sodobni družbi, katere udeleženci praktično preverjajo na majhni družbeni skupini. Šport kot terapevtsko sredstvo na tem področju nudi veliko. V skupinskih športih in prav tako individualnih, kjer naj bolj izkušeni pomagajo slabšim prihaja do velike povezanosti, razvoja empatije, občutka za delo v skupinah in izmenjavanja izkušenj in znanja.

Oblikovanje osebnih značilnosti in veščin zagotavlja pozitivne socializacijske učinke. Z zaupanjem vase in v lastne sposobnosti posameznik gradi svojo samozavest, ki je ključnega pomena za uspešno vključevanje posameznika v družbo in njegovega obstanka v njej. Razviti mora tudi samonadzor, s katerim se je posameznik sposoben vesti v skladu z družbenimi pričakovanji in je tako odgovoren za svoja dejanja. V športni dejavnosti se posamezniki lahko učijo premagovanja frustracij na kontroliran in neagresiven način, poleg tega pa jim konstruktivno reševanje konfliktnih situacij znotraj igre pomeni lahko pozitiven prenos mehanizma na vsakdanje življenje. Za razvijanje osebnih veščin so primerni predvsem skupinski športi, kjer se posameznik seznanja z igralnimi pravili oziroma z družbenimi pravili. Delo v skupini mu daje možnost utrditve lastnega družbenega položaja in s tem dvig samozavesti. V skupinskih športih pogosteje prihaja do konfliktnih situacij zaradi telesnega stika z nasprotnikom, kar je primerna okoliščina za utrjevanje samovrednotenja in konstruktivnega reševanja konfliktnih situacij. Prav tako lahko znotraj športnih dejavnosti razvijamo samovrednotenje s spodbujanjem samoanalize po končani vadbi.

Ljudje smo družabna bitja, katera živimo v takem organiziranem sistemu, kjer poteka veliko osebnih stikov in komunikacije. Za dobro delovanje v sistemu s pozitivnim odzivom okolja so priporočene razvite družbene veščine posameznika. Te veščine uporabljamo v odnosu do drugih, katere potrebujemo za vzpostavitev in izboljšanje medsebojnih odnosov v skupini. Družbene veščine, ki so potrebne za uspešno sodelovanje v skupini, so komunikacija, sodelovanje, spodbujanje, pripravljenost pomagati, občutek za pogajanja, za reševanje konfliktov in za sprejemanje odločitev, ki spodbuja sprejemanje lastne odgovornosti in medsebojne soodvisnosti, ko gre za sodelovanje z vrstniki in v drugih družbenih situacijah (Tunsch idr., 2006, str. 31). Z urjenjem družbenih veščin se posameznik nauči reševanja problemov na konstruktiven način in sprejemanja odgovornosti in odločitev. Zaznava spremembe svojega obnašanja v povezavi z drugimi, nauči se izražanja občutkov, teži k pozitivnim odnosom v skupini ter krepí veščine skupinskega dela.

Upravljanje z opravili je veščina, ki izboljšuje sposobnost za iskanje najboljšega načina za opravljanje neke naloge ali problema (Tunsch idr., 2006, str. 34), kar je tudi kompetenca, ki jo je mogoče razvijati prek športa, saj igralne situacije vedno zahtevajo fluidno načrtovanje in nenehno prilagajanje nepričakovanim situacijam.

Raziskovalci v projektu »Zaposlovanje in šport« so ob pripravi športnih vsebin za razvoj ključnih kompetenc svojo pozornost usmerili tudi na izobraževanje kadrov, ki bi to vadbo vodili:

S ciljem uspešnega prenosa teh znanj ocenjujemo, da bi bilo potrebno razviti koncept poučevanja vaditeljev, učiteljev in volonterjev v športnih organizacijah, zato je za usposabljanje učiteljev v šolah in vaditeljev v športnih organizacijah potrebno oblikovati posebne učne programe (Tunsch idr., 2006, str. 140).

Brez ustrezno usposobljenih strokovnjakov je namreč implementacija kakršnegakoli programa, ne glede na kakovost vsebin, lahko zelo neučinkovita.

6.2 Projekt »Šport v funkciji zdravja izbranih skupin prebivalstva« v Društvu Projekt človek

Projekt z naslovom Šport v funkciji zdravja izbranih skupin prebivalstva (Berčič, 1999) je večletni raziskovalni program, ki so ga financirali Ministrstvo za znanost in tehnologijo, Ministrstvo za šolstvo in šport ter Fundacija za financiranje športnih organizacij Republike Slovenije.

Ciljna skupina projekta so bili odvisniki od heroina in drugih drog, cilj projekta pa resocializacija s pomočjo športnih vsebin. Projekt je bil izveden v Društvu projekt človek v obliki pedagoško- andragoškega eksperimenta z izbranimi kontrolno in eksperimentalno skupino, vključenima v visokopražni program za pomoč odvisnikom od drog.

Praktični del projekta je trajal 10 tednov, seveda pa je društvo tudi pred in po projektu športne dejavnosti uporabljala kot sredstvo resocializacije v terapevtske namene. Za program vadbe je bil izbran program vzdržljivosti, s pomočjo katerega so analizirali funkcionalni in psihološki napredek. Program vzdržljivosti je bil individualno prilagojen za preiskovance eksperimentalne skupine, preiskovanci kontrolne skupine pa so vadili po splošnem vadbenem programu. Program vzdržljivosti je iz psihološkega vidika nudil predvsem motivacijo, vztrajnost in sposobnost prenašanja bolečine, ki lahko vse pozitivno vplivajo na voljo in osebne spremembe odvisnikov. V zaključnem delu vadbe so bile v program vključene tudi športne igre (košarka, nogomet, odbojka), ki lahko prispevajo k sodelovanju in učenju socialnih veščin odvisnikov in pripomorejo k uspešnejši resocializaciji.

Po zaključku eksperimenta je analiza funkcionalnega dela pokazala, da so bili odzivi organizma eksperimentalne skupine na napore ugodnejši kot odzivi kontrolne skupine (Berčič, 1999, str. 152), kar je bilo razvidno iz meritev preiskovancev ob končnem merjenju z rezultati nižje frekvence srčnega utripa pri enakem testu. Berčič (1999) navaja tudi izboljšanje hitrostne in splošne vzdržljivosti eksperimentalne skupine. Glede morfoloških sprememb telesne teže in kožne gube nadlahti pa pravi, da ni večjih statističnih razlik med eksperimentalno in kontrolno skupino ter, da ti morfološki značilnosti nista imeli značilne vloge pri dobljenih rezultatih.

Psihološki del eksperimenta pa ni pokazal velikih sprememb med eksperimentalno skupino, ki je poleg običajnih terapij bila izpostavljena še eksperimentalnemu dejavniku ukvarjanja z organizirano in prilagojeno športno aktivnostjo, ter kontrolno skupino, ki je bila deležna le običajnih terapevtskih postopkov. Pomemben je podatek, da je bilo začetno stanje samopodobe v obeh skupinah zelo podobno. Z analizo so ugotovili, da terapija v treh mesecih ni prinesla bistvenih sprememb v samopodobi preiskovancev. Razlike so se pokazale v manjši depresivnosti in dominantnosti pri eksperimentalni ter večji ekstravertiranosti in večji zavrtosti pri kontrolni skupini ob koncu eksperimenta. Seveda pa je eksperiment trajal le deset tednov, kar je zelo kratek čas, v katerem ni realno pričakovati velikih sprememb na področju socialnih in osebnih veščin.

6.3 Mednarodni projekt »Homeless World Cup« in Ulična nogometna liga za vključevanje socialno ogroženih skupin

Homeless World Cup oziroma Svetovno prvenstvo brezdomcev v nogometu (v nadaljevanju SPB) je mednarodna organizacija, ki ta mednarodni projekt izvaja od leta 2003. SPB je globalni športni dogodek na katerem brezdomci s vsega sveta dobijo priložnost predstavljati svojo državo, sočasno pa spremeniti svoja življenja na boljše (Byles, 2005). Sedež mednarodne organizacije Homeless World Cup je v Veliki Britaniji, z vodjema Mel Youngom in Harald Schimedom, ki sta, kot pravi Byles (2005): »[...] iskala mednarodni jezik za združitev brezdomcev vsega sveta, pri čemer je bil nogomet ravno pravo orodje za to.« Organizatorja sta si kot sredstvo za doseg izboljšanja položaja brezdomcev in njihovega vključevanja v družbo izbrala šport in sicer ulični nogomet.

Cilj organizatorjev je razvijati projekt in ga z ustrezno promocijo postaviti v sam svetovni vrh letnih športnih dogodkov, s tem pa mu večati ugled in medijsko privlačnost ter sredstva za nadaljnji razvoj. Kot pravi Mel Young: »Želimo postati najbolj ugledna organizacija, ki uporablja šport kot sredstvo socialne vključitve« (Byles, 2005).

Projekt se je v mednarodnem prostoru že uveljavil, saj je bil leta 2006 uvrščen na globalni športni koledar, kar kaže, da se cilji organizatorjev uresničujejo. Vse več je tudi udeležencev svetovnega dogodka, kar pomeni tudi več pozitivnih sprememb posameznikov. Ime športnega dogodka leta si je prislužil z izjemnimi pozitivnimi spremembami udeležencev tega dogodka o čemer pričajo statistični podatki, saj si je kar 77% igralcev poiskalo domove in uredilo življenje, prenehalo z uporabo alkohola in drog, si poiskalo zaposlitev, se vključilo v izobraževalne programe, treninge ter obnovilo odnose z družino in prijatelji (Byles, 2005).

O pozitivnem vplivu SPB pričajo še natančneje naslednji statistični podatki o udeležencih pridobljeni na svetovnem prvenstvu v Južni Afriki, leta 2006 (Byles, 2006):

- 92 % igralcev ima novo motivacijo za življenje
- 72 % igralcev redno igra nogomet
- 89 % igralcev je izboljšalo socialne odnose
- 73 % igralcev je izboljšalo svoja življenja
- 35 % igralcev si je zagotovilo stalno zaposlitev
- 44 % igralcev je izboljšalo družinske odnose
- 39 % igralcev si prizadeva za boljšo izobrazbo
- 93 % igralcev je opustilo alkohol in droge

Avrelino, brazilski igralec o svojih izkušnjah s SPB 2006 pravi takole: »Ta izkušnja ima velik vpliv na moje življenje. Domov se bom vrnil s pozitivno samopodobo in s samozavestjo. To je zame velika podpora in osebna rast« (HomelessWorldCup, 2007), njegov kolega Nathan iz Anglije pa pritruj njegovemu mnenju: »Že opažam spremembe v skupini igralcev, vsi so bolj pozitivno nastrojeni« (HomelessWorldCup, 2007).

Podatki, pridobljeni po svetovnem prvenstvu na Danskem 2007 (HomelessWorldCup, 2007), ravno tako pričajo o uspešnosti projekta:

- 92 % igralcev ima novo motivacijo za življenje
- 73 % igralcev je izboljšalo svoje življenje
- 44 % igralcev je izboljšalo družinske odnose
- 35 % igralcev je zagotovilo redno zaposlitev

Vse te pozitivne spremembe udeležencev SPB kažejo na učinkovitost dela v skupini kjer igralci občutijo pripadnost, kjer so del tima, vsak s svojo funkcijo, s katero prispevajo k njegovi dobrobiti in k dobrim rezultatom. Poleg tega krepijo svoje fizične sposobnosti, telesno odpornost in se tako usmerjajo v zdrav način življenja, doživljajo občutke sreče ter se učijo zmagovati in izgubljati. Prav slednja izkušnja je pomembna za resocializacijo, ko se posamezniki ponovno vključujejo v družbo. Vsak ne more biti zmagovalec, zato je pomembno, da znamo tudi poraz sprejeti z dostojanstvom, vendar ne obupati, ampak se podati cilju naproti. Šport je odlično sredstvo za učenje teh ključnih veščin za uspešno resocializacijo (Selvaraju, 2006).

Učinkovitost projekta je velika, saj svetovni dogodek spremlja množica ljudi, ki brezdomce spodbuja in navija, kar daje udeležencem občutek pomembnosti in pripadnosti. Igralci se na igrišču počutijo heroji in zmagovalci, kar jim daje veliko inspiracijo in motivacijo. To spremeni njihovo samopodobo in izniči občutek socialne izključenosti, kar je ključnega pomena za začetne spremembe na lastni poti do ponovne socializacije. Gre se za spremembo ustaljenega okolja- ulice z igriščem, kjer imajo svojo nalogo, cilj za katerega se trudijo in so za to nagrajeni z aplavzom, spodbudami ter na koncu z medaljo in trofejo (Selvaraju, 2006).

Namen projekta je vključiti deprivilegirane skupine in sicer brezdomce v določene dejavnosti in spodbuditi k sodelovanju s širšo javnostjo. Poleg tega projekt širi informacije in osvešča družbo o problemu brezdomstva ter prav tako spodbuja odprto in strpno družbo:

Medijsko informirana družba dobiva nove informacije na področju brezdomstva, kar razdira stereotipe in negativno nastrojenost za vse kar je drugačno. Ozaveščenost ljudi in odprtost ter razumevanje veliko pripomorejo k socialni vključenosti deprivilegiranih in k strpnosti (Selvaraju, 2006).

George, avstralski trener ekipe brezdomcev o namenu projekta pravi: »Gre za dajanje ljudem smisel, rutino in nekaj, česar se veselijo iz tedna v teden« (HomelessWorldCup, 2007), kar precej dobro opisuje pomemben vidik resocializacije – pozitivno ritualizacijo vsakdanjega življenja in usmerjenost k določenim ciljem, kot trdi ambasador SPB Eric Cantona: »Vsako jutro se moramo prebuditi s ciljem« (HomelessWorldCup, 2007).

Projekt pa prinaša korist brezdomcem tudi na področju druženja, zaupanja in razumevanja ter spoznavanja ljudi s podobnimi težavami z vseh področij sveta, kar vodi tudi v spletnje novih prijateljstev (Selvaraju, 2006). Poleg vseh pozitivnih lastnosti, ki jih prinaša projekt je pa prednost projekta tudi ta, da je naravnan tako, da spremlja igralce tudi po svetovnem prvenstvu, opazuje njihov napredek in nudi nadaljnjo podporo, ki jo potrebujejo za uspešno izvedbo sprememb v osebem življenju. Delo na projektu poteka celo leto pri čemer igralci celo leto trenirajo in se pripravljajo na nov svetovni dogodek. Nekateri izmed njih postanejo trenerji svojega nogometnega tima in so za zgled novim brezdomcem v skupini (Selvaraju, 2006).

Slovenska ekipa brezdomcev je na tem tekmovanju prvič nastopila leta 2007 na Danskem. Na posameznem SPB tekmuje približno 500 brezdomcev in brezdomk nad 16 let, iz 48 držav. Vsak igralec lahko sodeluje na največ dveh SPB. Možnost večkratnega sodelovanja je mogoče le, če je odobrena prošnja udeleženca in pomočnika trenerja. Vsaka država, ki sodeluje na SPB oglašuje dogodek na ulicah, preko uličnih časopisov, oglasov v hostlih in azilih, preko plakatov in letakov ter na tak način vabi brezdomce k udeležitvi nogometnih treningov in tekem (Byles, 2005). Vsako leto države pošiljajo ponudbe za gostitev tega svetovnega dogodka in država z najugodnejšo ponudbo dobi mesto gostiteljice SPB (Selvaraju, 2006). Vsako leto države kandidirajo za gostitev tega svetovnega dogodka in država z najugodnejšo ponudbo pa dobi mesto gostiteljice SPB (Selvaraju, 2006).

SPB podpirata poleg nekaterih svetovnih nogometnih klubov še OZN – Organizacija združenih narodov, NETWORK OF STREET PAPERS – Mreža uličnih časopisov ter UEFA in Nike, za katera Mel Young pravi, da nista le sponzorja, ampak tudi partnerja s katerima zelo dobro sodelujejo in gojijo dobre odnose (Selvaraju, 2006). Na

tekmovanju je poskrbljeno za prenočišče in hrano, revnejšim državam pa plačajo tudi let, nudijo majhne prispevke ter pomagajo pri urejanju viz (Hassan, 2005).

Slovenija je z ustanovitvijo Zavoda 69 iz Ljubljane, leta 2006, postala uradni partner mednarodne organizacije Homeless World Cup. Zavod 69 v nacionalnem okviru izvaja projekt »Ulična nogometna liga za vključevanje socialno ogroženih skupin«, ta projekt pa vnaša v slovenski prostor inovativen pristop za vključevanje deprivilegiranih skupin s športom v družbeno življenje. Šport je tisto področje, ki s svojim pozitivnim nabojem v družbo prinaša številne pozitivne učinke – tako z vidika samih udeležencev, širših ekip, navijaških skupin, javnosti ter nenazadnje podpornikov športnih dejavnosti. Slednji so številčni in segajo od vladnih do nevladnih organizacij, od lokalnih do nacionalnih in mednarodnih mrež, od profesionalnih do volonterskih športnih društev in drugih akterjev. Zavod 69 je sicer zasebni neprofitni nevladni zavod, ki se zavzema za razvoj zdravega načina življenja skozi šport med mladimi in skupinami, ki zahtevajo posebno pozornost (Triller, 2008), samo ime zavoda pa ima po besedah ustanoviteljev simbolni pomen:

Ime Zavoda ima simboličen pomen in sicer izhaja iz samega poslanstva in vizije. Številka 6 predstavlja velike korporacije in podjetja, ki vsa leta od družbe ustvarjajo dobiček. Številka 9 pa predstavlja družbo, tako mladino kot neprivilegirane skupine in ostale. Tako velika podjetja vračajo družbi, kjer se sklene veliki cikel, za katerega skrbi Zavod 69, z izvajanjem svojih projektov, da se ne ustavi (Kos, Triller, 2007).

Zavod se financira iz lastnih sredstev ustanoviteljev, pri financiranju projektov pa sodelujeta tudi Ministrstvo za šolstvo in šport in Ministrstvo za delo družino in socialne zadeve. Za vsak projekt poskušajo poiskati tudi sponzorje, med katerimi sta bila v letu 2007 tudi Coca Cola in Si Mobil.

Direktor in ustanovitelj Zavoda je bil nekoč profesionalni športnik in je na tej poti oblikoval poseben odnos do športa, zaradi česar ga sedaj vpleta v svoj program resocializacije brezdomcev. Šport je povezal z deprivilegiranimi skupinami, katerim naj bi z organiziranim športnim programom pomagal pri socialni vključitvi:

Zavod 69 razvija nove programe zasnovane na dolgoročnih projektih. Poslanstvo Zavoda 69 je v prvi vrsti promovirati in razvijati zdrav način življenja skozi šport med mladimi in skupinami, ki zahtevajo posebno pozornost. Prepričani smo, da je šport orodje, ki odlično pripomore k ponovni vključitvi v družbo, združuje mlade in jih nauči strpnosti ter briše socialne meje. Zavod 69 ima

namen postati velik del družbe, ki se postavlja na stran nepriviligiranih skupin in otrok. Moč pozitivne motivacije kot ga ima šport je orodje ki ga zavod uporablja, da vzpodbudi zdrav način življenja in voljo za osebno rast. Zavod 69 si želi postati največja organizacija na področju razvoja in promocije športa pri mladini in marginaliziranih skupinah. Tisti, ki je izgubil vse in nima nič, bo dobil še eno priložnost, tisti, ki se razvija, bo dobil prave smernice (Kos, Triller, 2007).

Prednost programa je ta, da socialno ogroženim skupinam ponuja nekaj kar jim druge humanitarne organizacije le delno ponudijo ali pa tudi ne. Sicer jim ne ponuja možnosti zatočišča, hrane in obleke, temveč jim pomaga pri iskanju načina izhoda iz nezavidljivega položaja v katerem so pristali. Vendar pa ima program tudi svoje šibkosti, ki se v prvi vrsti nanašajo na njegov omejen doseg. Na leto lahko namreč na svetovno prvenstvo odpeljejo le osem igralcev, kar pomeni, da se intenzivno ukvarjajo le z njimi. Le osem jih doživi tisto pravo vzdušje, ki ga na vsakem svetovnem prvenstvu ustvarijo igralci in ki jim lahko pomaga pri njihovem osebnem preobratu. Osmerici, ki sestavlja reprezentanco nudijo doma zdravniške preglede, motivacijske pogovore, posebne treninge, urejanje dokumentov ter ostalo, na samem svetovnem dogodku pa imajo možnost sodelovanja s psihologom. Vse to je tudi dodatna motivacija za udeležence. Za nogometno ekipo skrbi in jo pripravlja strokovna ekipa sestavljena iz dveh delov: športnega in socialnega. V športni ekipi delujeta dva trenerja v socialni pa dve socialni delavki, vsi z dolgoletnimi izkušnjami na svojem področju. Seveda je tovrstna pomoč vsakemu udeležencu hvalevredna in očitno tudi učinkovita, vendar pa bi bilo za dejansko izboljšanje brezdomske problematike potrebno razmisliti o tem, kako v projekt privabiti več ljudi tako iz deprivilegiranih skupin, kot tudi iz širše družbe. To bi hkrati pomenilo tudi, da je potrebno za delo s to populacijo usposobiti strokovnjake tako s področja socialnega dela kot športa, saj je vračanje izključenih skupin v družbo za samo družbo pozitivno, saj tisti, ki so do sedaj lahko le upali na pomoč družbe, začnejo v družbo prispevati. Sam potencial tovrstnega projekta orisuje že dejstvo, da se je večji del ekipe s prvega svetovnega prvenstva vrnila v družbeno življenje:

Pri nas se je v družbeno življenje vrnilo šest igralcev od osmih kar je fantastičen uspeh. Eden izmed njih je popolnoma neodvisen od drog in metadona. Štirje so si našli zaposlitev, ženska ki je bila v reprezentanci pa je dobila stanovanje in zaposlitev (L. Triller, intervju, februar 2008).

Projekt, v katerem šport uporabljajo kot sredstvo resocializacije, je tako odličen posrednik med širšo javnostjo in ekipami deprivilegiranih brezdomcev, kar je tudi eden od osnovnih namenov projekta, ki je usmerjen v osveščanje širše javnosti in s tem

informiranje in izobraževanje družbe o problemu brezdomstva pri nas. Tovrstni projekti lahko hkrati na marginalne skupine delujejo kot ključni motivatorji za premik in ponovno vzpostavitev stika z socialnim okoljem in za dvig volje po osebnem napredku. Kot pravita Kos in Triller (2007): »Združena strast do nogometa ima posebno moč ki združuje in spreminja socialne meje. Tovrstni program skozi šport omogoča integracijo oz. ponovno vključitev v družbo ljudem, ki so na robu preživetja«.

Projekt ni usmerjen le v pripravo brezdomcev na svetovno prvenstvo, temveč se ekipi posveti tudi po prihodu domov in jim pomaga pri nadaljnji resocializaciji, pri iskanju zaposlitve, urejanju bivanja, urejanju dokumentov:

Pokazalo se je da je vsebina projekta izredno učinkovito sredstvo za pomoč ranljivim skupinam. Tako želimo v novi sezoni, projekt nadgraditi in vključiti centre za socialno delo k aktivnejši vlogi. Šport ima izjemen vpliv na človekov razvoj. Vendar se projekt ne konča pri športu in s prihodom domov. Vsem izbrancem želi zavod ponuditi še eno možnost. V to moramo prepričati celotno družbo, državo, vladne organizacije ter sponzorje. Omogočiti jim ponovne ali prve zaposlitve, jim pomagati pri reševanju svojega stanovanjskega problema in pri tem nam bo uspel glavni cilj, ponovne integracije v družbo tistih, ki so izgubili vse in imeli nič. S podporo temu projektu lahko izvrstno pokažemo, da imamo posluh in da nismo ravnodušni do ljudi, ki živijo v pomanjkanju in si sami ne morejo pomagati! Vsem sodelujočim bomo lahko pomagali vrniti dostojanstvo in domoljubnost svoji državi (Kos, Triller, 2007).

Cilji projekta in ciljne skupine ter pričakovani (kratkoročni in dolgoročni) rezultati nacionalnega projekta za leto 2008 (Kos, Triller, 2007) govorijo o tem, da je projekt ambiciozen in ni usmerjen le v šport temveč v njegovo družbeno funkcijo. Prvi cilj je namreč integracija oziroma vključevanje brezdomcev v družbo skozi šport (igranje nogometa, pri čemer gre za vzpostavljanje novih socialnih stikov, sklepanje znanstev in posledično gradnjo socialnih mrež); drugi cilj je zmanjševanje števila obstoječih brezdomcev, saj raziskave po svetovnem prvenstvu leta 2005 kažejo, da se je določen delež sodelujočih brezdomcev vključil v socialna omrežja, ki so nastala skozi projektne aktivnosti; tretji cilj je obuditev občutka pomembnosti, pripadnosti družbi ter svoji državi med udeleženci; četrti cilj je osveščanje in usmerjanje vseh sodelujočih v projektu na zdrav način življenja; zadnji, a motivacijsko močan cilj pa je odhod reprezentance brezdomcev na svetovno prvenstvo v nogometu leta 2008 v Melbourne v Avstraliji.

Osnovna ciljna skupina projekta so brezdomci, vendar pa naj bi ob njih projekt naj bi s svojo vsebinsko in izvedbeno obliko zajel tudi odvisnike od drog in odvisnike od alkohola, ki so v programu odvajanja, azilante, osamljene, mlade iz socialno ogroženih družin, matere iz materinskih domov in posameznike, ki so nastanjeni v varnih hišah. V vseh omenjenih ciljnih skupinah morajo posamezniki, ki želijo sodelovati, dopolniti 16 let, široko zastavljena ciljna skupina pa priča o tem, da projekt ni izključujoč in skuša s pomočjo športa zajeti velik spekter deprivilegiranih skupin v družbi.

Pričakovani (kratkoročni in dolgoročni) rezultati projekta so oblikovanje druge slovenske nogometne reprezentance brezdomcev, oblikovanje posameznih ekip pod vodstvom Centrov za socialno delo v sedmih slovenskih krajih, povečanje število udeležencev na turnirjih, vključevanje Centrov za socialno delo v organizacijo tekmovanj in nastop na svetovnem prvenstvu brezdomcev v nogometu 2008 v Melbournu v Avstraliji. Na ta način bi se zelo razširila baza udeležencev in bi projekt lahko dosegel večje učinke. Med cilji projekta je tudi omogočanje možnosti in dostopa do trga dela brezdomcem, pri čemer skušajo s pomočjo projekta omogočiti zaposlitev osmim članom izbrane nogometne ekipe. Skozi projekt poskušajo tudi prepoznati talent pri mladih iz socialno ogroženih družin ter jim omogočiti nadaljnje športno udejstvovanje. Prek projekta poskušajo brezdomcem tudi omogočiti dostop do ureditve bivanjskega vprašanja, jim omogočiti možnosti vključevanja v izobraževalni proces, pri čemer je cilj tudi vključitev članov nogometne ekipe v programe dokončanja osnovnega in poklicnega šolanja oziroma v pridobivanje drugih identificiranih kvalifikacij. Skupaj s športnim programom naj bi potekala tudi kampanja osveščanja širše (športne) javnosti o tematiki vključevanja brezdomcev in ostalih skupin v športno življenje ter izobraževalne delavnice na temo vključevanja socialno ogroženih skupin v družbo ter športa kot mehanizma integracije, pomemben cilj projekta, ki bi zagotovil njegovo strokovno izvedbo, pa je tudi vzpostavitev mreže organizacij in ekspertov na področju vključevanja socialno ogroženih skupin v družbo.

Po zaključku svetovnega prvenstva se po dveh mesecih aktivno sodelovanje med udeleženci in Zavodom poleže, vendar to ne pomeni, da niso več v stikih. Udeleženci postanejo bolj samostojni, Zavod 69 pa jim v sodelovanju s podjetjem Adecco pomaga pri iskanju zaposlitve in občasno organizira prijateljske tekme:

Že sama uvrstitev slovenske ekipe na svetovno prvenstvo je svojevrsten uspeh. Vendar se naš projekt ne konča s prihodom domov. Vsem izbrancem želi ponuditi še eno možnost. Omogočiti jim ponovne ali prve zaposlitve in pomagati pri reševanju lastnega stanovanjskega problema. V to moramo prepričati celotno družbo, državo, vladne organizacije ter sponzorje. Vlada Republike Sloveni-

je bo s podporo temu projektu lahko izvrstno pokazala, da ima posluh in da ni ravnodušna do ljudi, ki živijo v pomanjkanju in si sami ne morejo pomagati. Vsem sodelujočim bo lahko pomagala vrniti dostojanstvo in domoljubnost svoji državi (Kos, Triller, 2007).

Glede pomena projekta za širšo javnost Kos in Triller (2007) pravita, da je projekt svojevrsten v slovenskem prostoru zaradi zanimive idejne in programske zasnove ter inovativne povezave oziroma integracije in ponovne vključitve skozi šport. Ker je cilj projekta tudi seznanjanje širše javnosti z brezdomsko problematiko, je informacije potrebno po različnih kanalih spraviti do javnosti. Zaradi tega Zavod 69 načrtuje sodelovanje in oglaševanje v različnih medijih, od tiskanih medijev (ulični časopis Kralji ulice, časopis EKIPA, revija ŠPORT, Žurnal, Dobro jutro, Delo in Dnevnik), radia (Radio Center, Radio City, Radio Kranj, Radio Capris, Radio Krka, RGL, Koroški radio, Štajerski val in Radio Velenje), televizije (lokalne televizijske postaje, ki s signalom pokrivajo mesta po Sloveniji, ki so vključena v projekt ter slovenske komercialne in nacionalna televizija) in spleta prek lastne spletne strani. Država in javnost sta se na sam program in delo Zavoda ter nad celoten projekt Homeless World Cup po besedah ustanovitelja zelo dobro odzvala:

Odzivi so bili enkratni. Dobili smo pohvalo s strani nekdanjega Predsednika države dr. Drnovška ter pohvale predsednika vlade g. Janše. Vsa pristojna ministrstva močno podpirajo naš projekt. Javnost se je odzvala zelo pozitivno, predvsem pa mediji so presenetljivo zelo podprli naše nastopanje na svetovnem prvenstvu (L. Triller, intervju, februar 2008).

Kljub temu Luka Triler priznava, da je največja skrb za prihodnost povezana s financiranjem projekta, saj ga sama ciljna skupina ne more financirati in je odvisen od odziva družbe in institucij, vendar pa je vseeno zadovoljen z dosedanjim delom: »Pričakovanja na začetku niso bila velika, ker nismo točno vedeli kako se bo vse odvijalo. Danes, ko se ozremo nazaj, imamo za prihodnost velika pričakovanja, vendar je žal vse povezano s finančnimi viri« (L. Triller, intervju, februar 2008).

Število brezdomcev v Sloveniji narašča, zato bo potreba po ustreznih resocializacijskih programih vse večja in tudi vladne in nevladne institucije se bodo morale na te trende odzvati. Kot pravi ustanovitelj Zavoda 69:

Veliko večjo aktivnost na tem področju se pričakuje od CSD, ministrstva, občin in nevladnih organizacij. Žal pa povsod primanjkuje denarja. Pravi socialni program je velik del rešitve, vendar bomo potrebovali še kar nekaj časa da bomo

razvili pravo formulo kot so jo na primer Danci ali Švedi. Vendar v kapitalizmu je tako, da se število revnejših povečuje. Več ljudi in podjetij se bo posvetilo tej problematiki, hitreje se je bomo znebili (L. Triller, intervju, februar 2008).

7. DRUGI PROGRAMI RESOCIALIZACIJE DEPRIVILEGIRANIH V SLOVENIJI

Ob omenjenih treh programih, ki za resocializacijo deprivilegiranih skupin uporabljajo šport, deluje na področju Slovenija še vrsta drugih organizacij, ki v svojih resocializacijskih programih nimajo športa. Med njimi sem izbrala Društvo Svit in Društvo PUM, saj sem želela ugotoviti, kakšne so možnosti vpeljave športa kot terapevtskega sredstva v njune programe in kakšni so interesi strokovnjakov, ki delujejo v društvih glede športa.

7.1 Društvo Svit

Informacije o društvu Svit mi je posredovala dipl. soc. delavka Lorena Pahovič, ki je strokovni vodja in koordinatorka terenskih dejavnosti, ki o društvu pravi, da je:

[...] nevladna organizacija, ki od leta 1992 deluje na področju prepovedanih drog. Nastala je na pobudo svojcev, predvsem so bile to matere, ki so se neposredno srečevale s problematiko odvisnosti od prepovedanih drog (L. Pahovič, intervju, februar 2008).

Takratna problematika odvisnosti je na Obali postajala obsežnejša in vidnejša, kateri niso zadostno odgovarjali takratni maloštevilni in neprimerni programi pomoči odvisnikom in njihovim svojcem. V Društvu, ki je temeljilo predvsem na delu prostovoljcev in javnih delavcev (program Zavoda za zaposlovanje) je pri izvajanju programov pomagala še peščica strokovnih delavcev iz zdravstva in sociale. V Društvu se je tako pojavljal problem fluktuacije kadra, vendar se je velik razvojni preskok zgodil leta 2003, ko je Društvo prvič redno zaposlilo strokovno delavko in dve laični delavki, ki sta do tedaj bili vključeni v program javnih del. Po besedah Lorene Pahovič, se je Društvo Svit »[...] v petnajstih letih delovanja razvil v eno vodilnih slovenskih društev na področju drog, ki ima trenutno sedem redno zaposlenih« (L. Pahovič, intervju, februar 2008). K temu je pripomoglo Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve (MDDSZ) z odobritvijo petletnega sofinanciranja programa Delo z odvisniki prepovedanih drog in njihovimi svojci.

V letu 2008 je Društvo že drugič prišlo v pet letno sofinanciranje MDDSZ. Ta sredstva so v prvi vrsti namenjena za plače zaposlenih in materialne stroške, poleg Ministrstva pa Društvo sofinancirajo še tri obalne občine (Koper, Izola, Piran). Od Minis-

trstva za zdravje društvo prejema sterilni injekcijski material. Majhen del sredstev dobivajo tudi s pomočjo donacij, članarine in prostovoljnih prispevkov svojcev.

V okviru stacionarnega programa se v društvu izvaja veliko dejavnosti, med njimi ciljne dejavnosti, namenjene (aktivnemu) reševanju določenih osebnih in socialnih stanj/stisk/težav ter spremljanju uporabnikov v času vključenosti v izbran program psihosocialne rehabilitacije in po zaključeni obravnavi. S tega vidika je pristop individualiziran, dejavnosti oz. intervencije pa so izbrane glede na aktualno stanje posameznika, ki ga ocenjujejo po različnih kriterijih. Ti kriteriji zajemajo stopnjo ogroženosti oz. tveganja (tveganja za poslabšanje zdravstvenega stanja, poglobljanje izključevanja), vire posameznika in njegove socialne mreže, potrebe, želje in motive posameznika, sposobnosti, socialne kompetence posameznika, materialne možnosti oz. stopnjo materialne ogroženosti, posebna osebna/socialna stanja, kot je dvojna diagnoza, različna bolezenska stanja (okuženost s hepatitisom C, TBC), brezdomstvo, osebe brez zdravstvenega zavarovanja, brez državljanstva, osebe po prestani zaporni kazni.

Program skuša odgovarjati na konkretne stiske in težave, pri čemer ponuja različne aktivnosti, namenjene aktivnemu reševanju socialne problematike. Večji del teh aktivnosti vključuje sodelovanje z relevantnimi ustanovami, ki zagotavljajo konkretne oblike pomoči (CSD, Zavod za zaposlovanje, zdravstvene ustanove, PUM, idr.). V tem okviru program zagotavlja svetovanje, podporo pri sprejemanju odločitev za spremembe, informiranje o naslovih pomoči, pravicah in postopkih, spremljanje na naslove pomoči, mediacijo, konkretno pomoč pri urejanju dokumentacije, organizacija odhoda v programe psihosocialne rehabilitacije ali detoksikacije, spremljanje uporabnika na kraj obravnave (po potrebi). Poleg omenjenega, v programu organizirajo izobraževanja, raziskovalne dejavnosti, ki vključuje načrtovanje, pripravo in izvedbo raziskovalnih projektov in sodelovanje v raziskovalnih projektih, ki jih izvajajo druge ustanove, tematska srečanja, različne delavnice, namenjene pridobivanju in ohranjanju različnih socialnih in drugih spretnosti in veščin, pomembnih z vidika socialnega vključevanja. V sodelovanju z območnim Zavodom za zaposlovanje, program zagotavlja pomoč pri iskanju zaposlitve. Uporabnikom omogočajo dostop do računalniške opreme in zagotovljeno pomoč v procesu računalniškega opismenjevanja.

Poleg omenjenega, društvo izvaja tudi dejavnosti, kot so npr. informativne in motivacijski razgovori ter preliminarni intervjuji za vključevanje uporabnikov v Terapevtsko skupnost Lautari v Italiji, s katero imajo sklenjen dogovor o zastopanju in sodelovanju. Poleg tega izvaja društvo še dejavnost stacionarne zamenjave injekcij ter zamenjavo injekcij v okviru terenskega dela. Terensko delo izvajajo po obalnih občinah

Koper, Izola, Piran, kamor spadajo še dejavnosti terenskih čistilnih akcij, informiranje in svetovanje, priprava in izvedba izobraževalnih seminarjev, terensko raziskovanje, sodelovanje z relevantnimi ustanovami, promocija dejavnosti itd. V Društvu poteka tudi izdajateljska (publicistična) in informativna dejavnost z glasilom AspirinHeroin, s katerim ravno tako spodbujajo dejavnosti samopomoči in samoorganizacije odvisnikov. Organizirajo dejavnosti, namenjene prostovoljcem in dejavnosti namenjene zagotavljanju učinkovitega, strokovno kompetentnega izvajanja nalog dejavnosti oz. programa. Izvajajo še aktivnosti namenjene svojcem ter dejavnosti individualnega in družinskega svetovanja.

Pahovič (intervju, februar 2008) pravi, da ima program svoje prednosti, med katerimi je individualiziran pristop pomoči potrebnim, nenehno raziskovanje in ugotavljanje potreb uporabnikov in okolja ter možnost hitrega prilagajanja spremembam, pa tudi svoje šibe točke, med katerimi izstopa predvsem slaba prostorska umeščenost.

Ciljna skupina v društvu so predvsem tisti uporabniki nedovoljenih drog, ki niso v stiku z institucijami na področju drog, uporabniki, vključeni v programa CPZOPD (metadonski substitucijski in drugi programi centra), osebe, ki so vključene oz. se želijo vključiti v druge programe pomoči ter svojci uporabnikov. Program najbolje odgovarja potrebam navedenih ciljnih skupin, vendar se na Društvo tudi občasno obrnejo osebe, ki imajo težave z duševnim zdravjem ali alkoholizmom. Te osebe ponavadi napotijo na druge organizacije oz. programe pomoči, ki so specializirane za področje duševnega zdravja in alkoholizma. Terapevtska skupnost Lautari, za katero izvajajo napotitve v njihov program, sprejme tudi ljudi z dvojno diagnozo (duševna bolezen in odvisnost) in tudi osebe, ki so odvisne od alkohola. To naredijo v primerih, ko ocenijo, da lahko človeku ustrezno pomagajo. Program je deloma primeren tudi za brezdomce, saj jim nudi dostop do kopalnice in pralnice.

Strokovni tim zaposlenih sestavlja sedem ljudi, med katerimi sta dve diplomirani socialni delavki, ostali pa nimajo strokovne izobrazbe s področja, na katerem delajo. Ob zaposlenih v Društvu sodelujejo tudi zunanji pogodbeni delavci, med katerimi sta dva psihologa.

Reintegracijskega programa v društvu ne izvajajo, čeprav Pahovičeva (intervju, februar 2008) pravi, da je to njihov cilj že vrsto let. Leta 2005 je TS Lautari celo najela stanovanje v Ankaranu, kjer so želeli vpeljati reintegracijski program za slovenske državljane, vendar projekt ni zaživel, ker so se osebe, ki so zaključile program, odločile vrniti v svoje domače okolje (v program so namreč vključene osebe iz različnih koncev Slovenije).

V letu 2007 so zaznali potrebo po ustanovitvi skupine samopomoči tistih uporabnikov, ki so program uspešno zaključili. Kljub temu, da si ti posamezniki spletajo socialno mrežo (partner, družina, prijatelji, sodelavci, znanci), ki jih podpira pri njihovi socialni reintegraciji, potrebujejo medsebojne stike. Skupna izkušnja jih je povezala in o nekaterih stvareh lahko spregovorijo le med seboj. Skupina je še v nastajanju, saj je zaradi oddaljenosti in številnih obveznosti, težko uskladiti termine. Dogovarjajo se tudi s psihologom, ki naj bi podpiral in spremljal skupino pri njenem razvoju. Vsekakor bi lahko bil v tem pogledu tudi šport oz. rekreacija pomemben element reintegracije, velik potencial pa vidijo predvsem v pohodništvu in planinarjenju.

Do sedaj so v dejavnosti Društva šport vključevali le občasno, ki je bil predvsem namenjen rekreaciji (igranje nogometa, košarke). V letu 2007 so se vključili v projekt Zavoda 69, ki je izbiral slovensko reprezentanco za Svetovno nogometno prvenstvo za brezdomce. V kvalifikacijah je sodelovalo pet uporabnikov Društva, vendar nihče ni bil izbran v ekipo. Pahovičeva (intervju, februar 2008) zaradi tega opaža, da so takšni projekti lahko zelo dobra motivacija, za uporabnike pozitivne spremembe v svojem življenju, vendar pa so po drugi strani lahko uporabnikova pričakovanja previsoka in nerealna ter lahko pripeljejo do razočaranja, ki lahko še poslabša njihovo trenutno stanje.

O uvedbi športa v program Društva razmišljajo že dalj časa, vendar se srečujejo z nekaterimi težavami:

Problem vidimo v tem, da imajo uporabniki, ki prihajajo v naš dnevni center zelo različne interese. Ne gre za homogeno skupino, kar nam onemogoča, da bi ponujali skupinske športe (nogomet, košarka). To se nam zdi škoda, saj se eden od zaposlenih ukvarja s treniranjem nogometa in ima za seboj kariero profesionalnega igralca (L. Pahovič, intervju, februar 2008).

V preteklem letu, se je omenjeni zaposlil v Društvu in poskušal motivirati nekaj fantov, da bi začeli redno trenirati, vendar je bila motivacija z njihove strani zelo nizka (malo jih je odhajalo na igrišče, niso prišli ob dogovorjeni uri, itd.). Zaradi tega so spremenili pristop in se odločili za bolj individualizirano obravnavo: »V tem letu smo se odločili, da bomo pristopili na bolj individualiziran način in športne aktivnosti ponudili posameznikom, ki imajo večjo motivacijo in interes za rekreacijo – fitnes, plavanje« (L. Pahovič, intervju, februar 2008).

Glede zdravljenja odvisnikov in vpeljave športnih programov v te namene Pahovičeva (intervju, februar 2008) pravi:

Po mojih opažanjih je zdravljenje najbolj uspešno, ko se ga lotimo multidisciplinarno, iz različnih zornih kotov, z veliko različnih možnosti. Šport je lahko vsekako pomemben del v mozaiku zdravljenja. Najbolj pomembno pa se mi zdi, da se oseba nauči živeti uravnovešeno, da je njeno življenje polno, raznoliko, kratka, da ne stavi vse na eno karto. Šport se mi zdi nezamenljiv za dobro telesno in psihično počutje. Predvsem se mi zdi dragocen, ko je oseba v slabi koži (se prepušča malodušju, vse se ji zdi brezizhodno, ima občutke krivde, nemoči, je depresivna). Pomembno se mi zdi, da se oseba nauči, da ima vedno možnosti za izboljšanje svojega stanja in da si izbere način, ki je zanjo najprimernejši.

V skladu s to izjavo je jasno, da se strokovnjaki v društvu zavedajo potencialov športa, za njegovo vpeljavo pa morajo najti le pravi pristop in obliko. Društvo sodeluje s številnimi institucijami, med katerimi pa športne dejavnosti ponuja le terapevtska skupnost Lautari iz Italije. Program je individualiziran, prilagojen posameznikovim potrebam in sposobnostim, zato so tudi športne aktivnosti raznovrstne. Enkrat letno organizirajo LE OLIMPIADI (olimpijske igre), kjer je prvoten namen sodelovanje, druženje in zabava. Prireditelj, ki traja štirinajst dni, poteka na sedežu TS Lautari v Bresci.

7.2 Društvo PUM

Podatke o društvu PUM mi je posredovala mentorica programa, Klavdija Mervič, ki Društvo opisuje kot: »[...] neformalni izobraževalni program za mlade med petnajstim in petindvajsetim letom, ki so izpadli iz šolskega sistema, so brez poklicne izobrazbe in so nezaposleni« (K. Mervič, intervju, februar 2008). Društvo PUM je izobraževalna ustanova, zasnovana po zgledu danskih produkcijskih šol, ki nudi izobraževanje, svetovanje in informiranje mladim osipnikom, izpadlih iz izobraževalnega sistema. Mladim tako omogoča poklicno, srednjo in višješolsko izobrazbo, to je IV., V. in VI. stopnjo zahtevnosti.

Društvo PUM financira Ministrstvo za šolstvo in šport, ki prispeva 70 odstotkov sredstev, preostali delež pa naj bi zagotavljale lokalne skupnosti. Pri financiranju programa sodeluje tudi Zavod RS za zaposlovanje:

V Obalno-kraški regiji izvaja Projektno učenje za mlade Izobraževalni zavod Memory, v sodelovanju z Ministrstvom RS za šolstvo in šport. Izobraževalni zavod Memory je izobraževalna organizacija, kjer izvajajo verificirane programe za pridobitev poklicne, srednje in višješolske izobrazbe. Glavna vizija šole je predvsem osredotočena na potrebe slušateljev, ki imajo možnost prisostvovati kakovostnemu pouku, temelječemu na sodobnih metodah predavanj, znanju in osebni pristopu prijaznih profesorjev (K. Mervič, intervju, februar 2008).

Društvo je tako še ena možnost za posameznika, ki je zaradi različnih vzrokov, velikokrat so to psihične težave, nesoglasja v družini, tudi zlorabe ali pa preprosto slabša koncentracija, nezainteresiranost ali zamere do formalnega šolstva, opustil šolanje:

Velikokrat se namreč zgodi, da mlad človek v svojem šolanju naleti na težave, ki so zanj nepremostljive. Nekatere neuspeh spodbudi, da svoje izobraževanje nadaljuje bolj zavzeto in z večjo motivacijo, nekateri pa obupajo in šolanje opustijo ter ostanejo brez statusa dijaka ali študenta, pogosto tudi brez pravih možnosti za zaposlitev in odvisni od staršev. Program PUM nudi takim mladim možnost in podporo, da se v času enega leta odločijo in naredijo osebni načrt, kako naprej (K. Mervič, intervju, februar 2008).

Večina teh mladih je bila prej vključena v formalni izobraževalni sistem, ki očitno ni odgovarjal njihovim potrebam, saj ni bil individualno prilagojen posamezniku. Zato je pomembno, da se izobraževalni sistem, v katerega je posameznik ponovno vključen, razlikuje od prejšnjega, mu nudi individualen pristop in tako deluje kot motivator za nadaljevanje njegove izobraževalne ali poklicne poti:

Kljub temu, da je PUM izobraževalni program, poteka izobraževanje na drugačen, bolj sproščen in zabaven način ter brez ocenjevanja. Mladi si preko projektnega dela pridobijo znanja in veščine, ki jih zanimajo, s tem pa ponovno dosežajo uspeh, ki jih lahko motivira k nadaljevanju in dokončanju prekinjenega izobraževanja. Pogosto je opazen tudi napredek na osebnotnem področju v smislu višje samozavesti, prevzemanju odgovornosti za svoja dejanja, učinkovitejšemu reševanju konfliktov in bolj pozitivni samopodobi (K. Mervič, intervju, februar 2008).

Program tako ima svoje prednosti, saj mladim nudi veščine za ustvarjalno in dejavno družbeno življenje ter tako preventivno deluje na zmanjšanje socialne izključenosti. Program je nastavljen tako, da se prilagaja posamezniku in da je njegova vloga

dejavna v samem učnem procesu. S takim načinom pridobivajo pozitivne izkušnje učenja. Šibkost programa pa bi v prvi vrsti lahko pripisali starostnim omejitvam med petnajstim in petindvajsetim letom starosti, ki izključijo dovršen del populacije, ki bi potrebovala njegovo pomoč.

Namen Društva PUM je pomagati mladim ustvarjalno in dejavno vstopiti v družbeno življenje. Mladostnike želijo motivirati, da bi se po zaključku programa ponovno vključili v proces rednega izobraževanja, želijo jih pa tudi usposobiti za večjo konkurenčnost na trgu delovne sile. Program je usmerjen k temu, da mladi spoznajo čim več različnih poklicev in da hkrati tudi odkrivajo svoje interese in talente. Tako ima Društvo postavljenih več konkretnih ciljev za čim uspešnejšo realizacijo svojih idej, med katerimi so preprečevanje socialne osamelosti mladih, ponovno vključevanje mladih v kulturno okolje vrstniških skupin, zmanjševanje socialnih problemov v okolju, spreminjanje negativnega odnosa okolja do njih, pospeševanje medsebojnega povezovanja in samopomoči med mladimi, razvijanje motivacijskih mehanizmov za ponovno vrnili v šolo, pomoč pri razvijanju delovnih navad in odpravljanju učnih problemov, pomoč mladim pri pridobivanju izkušenj in znanja in razvijanje splošne izobraženosti, razgledanost in prožnosti mišljenja.

Za uresničitev postavljenih ciljev pa so potrebne različne dejavnosti Društva:

Projektno učenje poteka vsak dan in v tem času se lahko mladi vključujejo v različne dejavnosti glede na njihove interese. Poleg poklicnega izobraževanja za poklic prodajalec, srednjega izobraževanja za poklic ekonomski tehnik, višješolskega izobraževanja za poklic komercialist, izvajajo tudi druge izobraževalne dejavnosti, kot so tečaji tujih jezikov, razni seminarji, računalniški tečaji, delavnice in študijski krožki, občasno pa organizirajo tudi kulturno-umetniške večere, posvečene literaturi, glasbi in likovni umetnosti. Zaradi ljubezni do ustvarjanja organizirajo likovne kolonije, razstave in daljše likovne delavnice, ki potekajo vsako leto nekaj mesecev (K. Mervič, intervju, februar 2008).

Bistveni del učnega procesa je delo na izbirnem projektu, ki lahko poteka krajši ali daljši čas. Izbirni projekti so npr. postavitve gledališke ali lutkovne igre, snemanje filma, izdaja časopisa, priprava poletnega tabora ipd., ki jim ob zaključku sledi še javna predstavitev. Glavni cilji, ki jim pri tem sledijo so splošno-izobraževalne in socialno-kulturne narave.

Drugi sklop aktivnosti je načrtovanje in izpeljava produkcijskega projekta, kjer se udeležence usmerja k spoznavanju novih načinov tehnične ali storitvene dejavnosti,

cilji pa so usmerjeni predvsem k oblikovanju poklicne identitete in spoznavanju različnih poklicev. Tretji sklop dela Društva predstavljajo dejavnosti, ki spodbujajo k ureničevanju individualno zastavljenih ciljev, sem pa spadajo dejavnosti, ki so potrebne za opravljanje zaostalih šolskih obveznosti ali za iskanje zaposlitve. Zadnji, čeprav vsebinsko zelo bogat del, je namenjen interesnim dejavnostim kot so računalništvo, likovno ustvarjanje, jezikovno izobraževanje, športne dejavnosti, različne socialne, interakcijske in družabne igre, kuharski krožek, ipd. Interesne dejavnosti so zelo priljubljene in navadno razgibajo skupinsko dinamiko, vodijo pa jih mentorji, udeleženci ali zunanji sodelavci.

V Društvu sestavljajo strokovni tim mentorji, ki imajo ustrezno izobrazbo, določeno v Odredbi o smeri vodje mentorske skupine in mentorjev v izobraževalnem programu Projektno učenje za mlajše odrasle. Poleg tega so opravili Študijski program za izpopolnjevanje za mentorje v Projektne učenju za mlajše odrasle, ki je v obsegu približno 200 ur in vsebuje znanja, s pomočjo katerih lahko mentorji samostojno opravljajo delo v programu: značilnosti mladih, njihove težave, odvisnosti, bolezni. Večina programa je posvečena učenju metode projektne dela, velik del pa evalvaciji. Ob koncu študijskega programa kandidati za mentorje izdelajo seminarsko nalogo – načrt projekta, ki ga lahko kasneje uporabijo v skupini. Če zadostijo pogojem, dobijo licenco za mentorja v programu PUM.

Športa v Društvu ne uporabljajo kot sredstva za resocializacijo, vendar izvajajo športno-rekreativne aktivnosti kot del interesnih dejavnosti, v kolikor udeleženci izrazijo interes za izvajanje le-teh. Izvajajo jih v namene rekreacije, sproščanja in neformalnega druženja.

8. PRIMERJAVA NEKATERIH ZNAČILNOSTI PREDSTAVLJENIH RESOCIALIZACIJSKIH PROGRAMOV

V nadaljevanju so predstavljeni bistveni elementi projektov z resocializacijskimi programi v Sloveniji in primerjava med njimi.

8.1 Ciljne skupine

Ciljne skupine vseh predstavljenih programov so deprivilegirani posamezniki (Tabela 2), ki so pristali na robu družbenega življenja. V delu sem se sicer osredotočila predvsem na brezdomce, ki so osnovna ciljna skupina Zavoda 69, poleg te deprivilegirane skupine pa se v Zavodu 69 posvečajo še azilantom, materam iz materinskih domov, ženskam iz varnih hiš, mladim iz rizičnih skupin nad šestnajst let in odvisnikom od prepovedanih drog, ki so v programih odvajanja.

Program Društva Projekt človek se posveča izključno odvisnikom, ki zaradi zasvojenosti z drogami potrebujejo celostno obliko pomoči; otrokom in mladostnikom, ki eksperimentirajo z drogami; staršem ter učiteljem in svetovalnim delavcem; osebam z nižjo stopnjo zasvojenosti, ki ob podpori zmorejo nadaljevati šolanje ali redno zaposlitev; osebam, ki želijo prenehati z jemanjem droge, niso pa še dosegli popolne abstinence in so tako vključeni v metadonski program. Prav tako je njihov program namenjen bivšim uporabnikom programov Projekt človek, ki uspešno abstinirajo in tako ohranjajo stike in izmenjujejo izkušnje ter tudi tistim, ki drogo vzamejo le enkrat in poiščejo pomoč preden bi se recidiv razvil.

V Društvu Svit so ciljna skupina ravno tako odvisniki od prepovedanih drog in sicer odvisniki, ki droge injecirajo oz. osebe, ki z drogami eksperimentirajo ali jih uživajo rekreativno. Poleg omenjene ciljne skupine se občasno ukvarjajo tudi s primeri prostitucije. V Društvu omenjajo, da bi bil program delno primeren tudi za brezdomce, saj bi ti lahko koristili kopalnico in pralnico.

V projektu Zaposlovanje in šport so ciljna skupina »[...] posebne skupine mladih, ki svojih družbenih kompetenc zaradi različnih življenjskih okoliščin niso uspeli razviti do tiste mere, ki bi jim omogočala produktivno, nekonfliktno in enakopravno delovanje v svojem družbenem okolju« (Tunsch, idr., str. 7). V projekt so tako vključeni prestopniki in azilanti z namenom izboljševanja socialnih veščin za lažje vstopanje mladih v družbo in na trg delovne sile.

V Društvu PUM so ravno tako ciljna skupina mladi in sicer stari med petnajst in petindvajset let. To so večinoma prestopniki z nestvarno percepcijo dela in z nizko motivacijo za izobraževanje ter šolski osipniki.

Tabela 2: Ciljne skupine

Zavod 69	Društvo projekt človek	Projekt »Zaposlovanje in šport«	Društvo Svit	Društvo PUM
brezdomci, odvisniki, azilanti, matere iz materinskih domov, ženske iz varnih hiš	odvisniki	prestopniki, azilanti	odvisniki	osipniki, prestopniki

Ciljnim skupinam vseh omenjenih programov je skupna socialna izključenost. Primerno temu so postavljeni tudi cilji vseh vpletenih organizacij. Glavni cilj je tako preprečevanje socialne osamljenosti uporabnikov in učenje socialnih veščin za ponovno in uspešno vključitev uporabnikov v družbeno okolje. To posledično pozitivno vpliva tudi na zmanjšanje socialnih problemov v okolju predvsem pa spremenjen odnos okolja do njih. Programi tako predstavljajo problematiko širši javnosti in težijo k strpnejši in odprti družbi.

Vsem programom je skupno tudi to, da se v njih posamezniki s podobnimi težavami družijo, kar pospešuje medsebojno povezovanje in samopomoč med uporabniki. V organizacijah težijo k razvoju motivacijskih mehanizmov za hitrejši in uspešnejši napredek uporabnikov in osveščajo uporabnike o zdravem načinu življenja z različnimi športno-rekreativnimi dejavnostmi.

8.2 Način vključevanja deprivilegiranih posameznikov v projekte

Omenjenih pet projektov za vključevanje posameznikov v svoje programe uporablja različne kriterije in mehanizme (Tabela 3). V Društvu Svit se tako ne posvečajo odvisnikom z dvojno diagnozo (odvisnost od prepovedanih drog v kombinaciji z duševno boleznijo, odvisnost od prepovedanih drog v kombinaciji z alkoholizmom), jih pa napotijo v terapevtske skupnosti usposobljene za to vrsto diagnoze. V Društvu PUM selekcija poteka na podlagi starosti, saj sprejmejo le mlade od petnajstega do petindvajsetega leta starosti. V program prav tako ne sprejemajo odvisnikov od prepovedanih drog. V Zavodu 69 sprejemajo posameznike le nad šestnajst let in se na leto lahko posvetijo in odpeljejo na svetovno prvenstvo le osmim najboljšim igralcem, ki

jih izbere selektor na podlagi odigranih tekem po Sloveniji. Društvo Projekt človek v svoje programe vključuje le odvisnike z opravljeno detoksikacijo, ki jih pri tem procesu podpirajo svojci, projekt Zaposlovanje in šport pa je vključeval le tiste deprivilegirane mladostnike, katerih institucije so bile vključene v mednarodni konzorcij v okviru projekta Leonardo da Vinci in so se sami strinjali s sodelovanjem. V Sloveniji sta bila to Mladinski dom Jarše in Vzgojno-izobraževalni zavod Višnja Gora.

Tabela 3: Način vključevanja v projekte

Zavod 69	Društvo projekt človek	Projekt »Zaposlovanje in šport«	Društvo Svit	Društvo PUM
brezdomci le nad šestnajst let, osem najboljših	odvisniki, ki so opravili detoksikacijo in jih pri vključitvi podpirajo starši oz. sorodniki	naključna vključitev vseh uporabnikov izbranih programov, ki vključujejo deprivilegirane mlade	ne sprejemajo odvisnikov z dvojno diagnozo	mladi le od petnajstega do petindvajsetega leta starosti

8.3 Financiranje

Vse organizacije se financirajo iz javnih sredstev prek različnih Ministrstev oz. prek javnih sredstev institucij EU (Tabela 4). Pri Društvu Svit del sredstev prispevajo tudi Obalne občine, del pa jih dobijo iz prostovoljnih prispevkov svojcev uporabnikov ter iz donacij in članarin. V Društvu PUM pridobivajo sredstva še iz lokalnih skupnosti in Zavoda za zaposlovanje, Zavod 69 pa se poleg Ministrstev financira še iz lastnih sredstev ustanoviteljev in sponzorjev. Društvo Projekt Človek je na seznamu upravičencev do donacij, poleg Ministrstev pa se financira še iz sredstev Mestne občina Ljubljana in sicer iz oddelka za zdravstvo in socialno varstvo ter Urada za preprečevanje zasvojenosti, iz Zavoda za zdravstveno zavarovanje ter iz Fundacije za financiranje invalidskih in humanitarnih organizacij v RS. Projekt Zaposlovanje in šport je bil financiran z evropskimi sredstvi prek pilotskega projekta v okviru Leonardo da Vinci, financiranje pa je prek Zavoda za šport Slovenije koordiniralo Ministrstvo za šolstvo in šport.

Tabela 4: Financiranje

Zavod 69	Društvo projekt človek	Projekt »Zaposlovanje in šport«	Društvo Svit	Društvo PUM
iz lastnih sredstev ustanoviteljev, MŠ,	donacije, MDDSZ, MOL, ZZSZ, FIHO, MŠŠ	EU, MŠŠ	MDDSZ, obalne občine (Koper, Izola, Piran), donacije, članarine in prostovoljni prispevki	MŠŠ, lokalne skupnosti, Zavod RS

MDDSZ, sponzorji			svojcev	za zapos- lovanje
---------------------	--	--	---------	----------------------

8.4 Tip institucije

Vse programe izvajajo neprofitne organizacije, med katerimi je večina nevladnih (Tabela 5). Vsa sredstva so tako namenjena za razvoj in izvrševanje načrtovanih programov.

Tabela 5: Tip institucije

Zavod 69	Društvo projekt človek	Projekt »Zapos- lovanje in šport«	Društvo Svit	Društvo PUM
neprofitna, nev- ladna	neprofitna, nev- ladna	neprofitna, vlad- na	neprofitna, nev- ladna	neprofitna, nevladna

8.5 Kadrovska ustreznost za izvajanje športnih dejavnosti kot del resocializacijske terapije

Za uresničevanje postavljenih ciljev programov skrbi strokovni tim vsake organizacije, vendar pa vse organizacije nimajo zaposlenih kadrov, ki bi bili usposobljeni za vodenje športnih programov (Tabela 6). V Zavodu 69 uporabnike poleg ostalih strokovnih delavcev, vodijo tudi športni trenerji in nogometni selektor reprezentance, ki so vsi strokovno usposobljeni za ozko športni del programa, vendar pa niso usposobljeni za vodenje programa športa kot sredstva resocializacijske terapije. Tako šport v tem programu na ravni izpeljave ni strokovno usmerjen v razvoj socialnih kompetenc, ampak je razvoj teh skozi šport prepuščen naključju. Lahko bi rekli, da je šport v tem programu uporabljen kot 'kavelj', s pomočjo katerega uporabnike pritegnejo in obdržijo v programu, nima pa neposredne terapevtske resocializacijske komponente.

V Društvu projekt človek za športni del programa skrbi profesor športne vzgoje, ki ima poleg osnovnih znanj še dodatna usposabljanja iz področja zasvojenosti, šport pa je smiselno umeščen v program kot terapevtsko sredstvo. Načrtovanje športnih dejavnosti je tako naloga strokovnjakov z različnih področij (šport, psihologija, socialno delo), ki se trudijo izbrati takšne športne vsebine in oblike dela, ki so čim bolj povezane z ostalimi deli resocializacijske terapije.

V projektu Zaposlovanje in šport so za potrebe projekta izšolali lastne strokovnjake, ki so jih poimenovali edu-trenerji. Vsi izmed njih so diplomanti različnih evropskih univerzitetnih programov športa in športne vzgoje, za potrebe projekta pa so bili dodatno usposobljeni in so pridobili strokovne kompetence predvsem s področja psihologije in socialnega dela.

V društvih Svit in PUM nimajo zaposlenih ustreznih strokovnjakov za izvajanje športnih dejavnosti kot dela resocializacijske terapije, v svojih programih pa uporabljata šport samo kot sredstvo rekreacije, ki ni vodena ali pa jo vodijo sodelavci, ki strokovno niso usposobljeni za tovrstno dejavnost.

Tabela 6: Kadrovska ustreznost za izvajanje športnih dejavnosti kot del resocializacijske terapije

Zavod 69	Društvo projekt človek	Projekt »Zaposlovanje in šport«	Društvo Svit	Društvo PUM
DA	DA	DA	NE	NE

8.6 Funkcija športnih dejavnosti v programu

Kljub temu, da v Zavodu 69 poudarjajo socializacijsko funkcijo športa, iz programa ni razvidno, da bi se šport uporabljal kot terapevtsko sredstvo, temveč nogomet opravlja funkcijo 'kavlja' oziroma motivacijskega sredstva, s pomočjo katerega uporabnike pritegnejo in obdržijo v programu. Vsi socializacijski učinki z naslova športne vadbe so tako zgolj naključni, zaradi česar je uspeh takšnega pristopa lahko vedno vprašljiv.

V ostalih dveh programih, ki uporabljata šport, je ta uporabljen kot sredstvo resocializacije, ki je predpogoj za uspešno ponovno vključitev v družbo. V obeh organizacijah so športne dejavnosti načrtno in strokovno vodene s strani usposobljenega tima, ki izvaja športni program v terapevtski obliki (Tabela 7).

Društvi Svit in PUM šport trenutno uporabljata le v rekreacijske namene, v obeh društvih pa so izrazili zanimanje za uporabo športa kot terapevtskega sredstva. Še posebej je interes po vključitvi športa kot terapevtskega sredstva izrazilo Društvo Svit, ki si je za to že prizadevalo, vendar je pri tem naletelo na težavo velike fluktuacije uporabnikov. V Društvu Svit bi bile športne dejavnosti le en del terapij, saj stavijo na multidisciplinarno zdravljenje, kjer si vsak posameznik izbere najustreznejši način zdravljenja.

Športa v Društvu PUM ne uporabljajo kot sredstva za resocializacijo, vendar izvajajo športno-rekreativne aktivnosti kot del interesnih dejavnosti, v kolikor udeleženci izrazijo interes za izvajanje le-teh. Izvajajo jih v namene rekreacije, sproščanja in neformalnega druženja.

Tabela 7: Funkcija športnih dejavnosti v programu

Zavod 69	Društvo projekt človek	Projekt »Zaposlovanje in šport«	Društvo Svit	Društvo PUM
šport kot 'kavelj'	šport kot načrtna in vodena terapija	šport kot načrtna in vodena terapija	šport kot rekreacija	šport kot rekreacija

9. SKLEP

Deprivilegiranaost v družbi je problem tako za posameznika kot za samo družbo. Pobude za pomoč in spremembe na tem področju tudi v Sloveniji obstajajo, vendar še niso razvite na tako visokem nivoju, da bi lahko govorili o njihovi učinkovitosti.

Predstavljeni resocializacijski programi, namenjeni deprivilegiranim skupinam, kažejo na to, da bi šport kot terapevtsko sredstvo tudi na tem področju lahko dobil svoje mesto, vendar pa bi za doseg tega cilja bilo potrebno ustvariti ustrezne pogoje.

V prvi vrsti bi bilo potrebno razviti terapevtske resocializacijske programe, ki bi načrtno in stalno uporabljalo šport kot eno izmed množice sredstev resocializacijske terapije. Do sedaj je v Slovenskem prostoru temu pogoju zadostil le program Društva Projekt človek, v katerem je terapija s pomočjo športa sestavni del terapevtskega programa in poteka ves čas, ne pa le kot časovno omejen projekt Zaposlovanje in šport, ki po zaključku zaradi končanega financiranja s strani EU ni mogel obstati. Ravno tako bi bilo potrebno obstoječi program Zavoda 69 nadgraditi in razen strokovnjakov s področja športnega treniranja k sodelovanju pritegniti strokovnjake, ki so usposobljeni za uporabo športa kot terapevtskega socializacijskega sredstva.

Tu pa naletimo na drugo oviro, namreč na ustrezne izobraževalne programe, ki bi skrbeli za usposabljanje strokovnjakov. Na tem področju je smernice nakazal projekt Zaposlovanje in šport, ki je razvil svoj sistem izobraževanja edu-trenerjev in v ta namen proizvedel tudi priročnik, v Društvu Projekt človek pa so svojega strokovnjaka na tem področju izobrazili samostojno. Gledano s strokovnega vidika bi bila najbolj ustrezna rešitev, da bi k programu usposabljanja ustreznih profilov na tem področju pristopili Fakulteta za šport in Fakulteta za socialno delo, ki bi vsaka v program prinesli ustrezna znanja s svojih področij. Trenutno je tako ustrezna izobraženost kadrov odvisna od interesov posameznikov in samoizobraževanja, kar pa dolgoročno in s strokovnega vidika ni razvojno naravnano.

Naslednja velika omejitev, ki ovira razvoj resocializacijskih programov s pomočjo športa in resocializacijskih programov deprivilegiranih skupin nasploh, so negotovi viri financiranja, ki so v največji meri odvisni od javnih financ, medtem ko slovenska podjetja v ta namen namenjajo le malo sredstev, saj je družbena odgovornost lastnikov podjetij žal še vedno na zelo nizki ravni. Ena izmed možnih rešitev bi bila zagotovitev stalnih virov javnega financiranja tovrstnih programov, v katerega bi bile vključene tudi zavarovalnice in pa davčne olajšave za tista podjetja, ki bi namenjala sredstva takšnim programom.

Četrta in zadnja večja omejitev razvoja tovrstnih programov je njihov javni ugled, ki je, kar se tiče programov za deprivilegirane skupine kakršni so brezdomci ali narkomani, na zelo nizki ravni, kar se je izkazalo že nekajkrat ob iskanju ustrezne lokacije različnih rehabilitacijskih centrov. Tudi na tem področju pa bi šport lahko bil tisto sredstvo, s katerim bi lahko zagotovili dvig javnega ugleda in družbeno prepoznavanje problematike brezdomstva in drugih oblik deprivilegiranosti. Projekt Homeless World Cup je zelo dober primer, kako zagotoviti medijsko pokritost takšnih projektov in vključevanje posameznikov z velikim družbenim ugledom, ki so s svojim sodelovanjem sposobni spremeniti poglede splošne javnosti in jo prepričati v upravičenost in nujnost sistematičnega spopadanja z s socialno deprivilegiranostjo.

Deprivilegirane skupine pogosto ne delujejo v skladu z družbo in so z njo zaradi tega v konfliktu. Z različnimi športnimi programi jih lahko ponovno približamo družbi, družbo pa njim samim. Šport lahko brezdomcem in drugim deprivilegiranim skupinam predstavlja izziv, motivacijo in pot do cilja, širši javnosti pa ponudi okno, skozi katerega lahko pogledajo v življenja brezdomcev in jih lažje razumejo. Največkrat se deprivilegirane skupine znajdejo v svojem nezavidljivem položaju predvsem zaradi odpora družbe, ki je posledica nerazgledanosti, stereotipizacije in slabe informiranosti. Vse to povzroča strah in nezaupanje ljudi pred nečim, kar se jim zdi tuje in je posledica nezadostnega izobraževanja, kar potrjuje tudi ugotovitev Unicefovega projekta Vključimo otroke:

Mediji, vrstniki, družinski člani ter šolski sistem oblikujejo način, na kakršnega bo vsak posameznik videl in čutil druge ljudi. Lahko so odgovorni za razširjanje in podpiranje predsodkov in diskriminacije, lahko pa tudi pomagajo v boju proti njim (2003, str. 3).

V današnjem času in zaradi vseh znanj in vednosti, ki jo človeštvo premore, bi končno morali preseči predsodke, diskriminacijo in njuno razširjanje prek izobraževalnih sistemov in tem institucijam dati tisto vlogo, ki bi jo morali igrati, namreč institucij, ki skrbijo za ohranjanje družbe in njen humani razvoj v družbo, prijazno ljudem.

10. LITERATURA

Acosta, O., Toro, P. A. (2000). Let's Ask the Homeless People Themselves: A Needs Assessment Based on a Probability Sample of Adults. *American Journal of Community Psychology*, 28(3), 343-366.

Allison, M.T. (1991). Leisure, sport and quality of life – those on the fringes. V *Proceedings of the International of Sport for All* (str. 45-53). Amsterdam: Elsevier.

Amara, M., Aquilina, D., Henry, I. in Taylor, M. (2004). *Sport and Multiculturalism*. Brussels: European Commission: DG Education and Culture.

Amara, M., Aquilina, D., Argent, E., Betzer-Tayar, M., Coalter, F., Henry, I. idr. (2005). *The Roles of Sport and Education in the Social Inclusion of Asylum Seekers and Refugees: An Evaluation of Policy and Practice in the UK*. Loughborough: Institute of Sport and Leisure Policy, Loughborough University and Stirling University.

A., M., M., K. L. (2007). *Med brezdomci vedno več otrok*. Pridobljeno 21.01.2008, iz http://www.rtv slo.si/modload.php?&c_mod=forum&op=viewtopic&topic_id=16647&forum=4&post_id=666999

Bailey, R. (2004). *Education through sport*. Pridobljeno 20.10. 2006, iz <http://spined.cant.ac.uk/documents/eyes.pdf>

Bailey, R. (2005). Evaluating the relationship between physical education, sport and social inclusion. *Educational Review*, 57(1), 71-90.

Ball, F. L. J., Havassy, B. E. (1984). A survey of the problems and needs of homeless consumers of acute psychiatric services. *Hospital and Community Psychiatry*, 35, 917-921.

Beck, U. (2002). *Individualization*. London: Sage Publications.

Berčič, H., Tušak, M. in Karpljuk, D. (1999). *Šport v funkciji zdravja odvisnikov*. Ljubljana: Inštitut za šport.

Bourdieu, P. (1984). *Distinction: A Social Critique of the Judgement of Taste*. London: Routledge.

Breakey, W. R. (1992). Mental health services for homeless people. V M. J. Robertson, M. Greenblatt (ur.), *Homelessness: A national perspective* (str. 101-107). New York: Plenum Press.

Bredemeier, B. J., Shields, D. L. (1986). Game reasoning and interactional morality. *Journal of Genetic Psychology*, 147, 257-275.

Byles, K. (2005). *The story*. Pridobljeno 05.11.2007, iz <http://www.homelessworldcup.org/content/the-story>

Byles, K. (2005). *Mission*. Pridobljeno 10.11.2007, iz <http://www.homelessworldcup.org/content/mission>

Byles, K. (2005). *About the Homeless World Cup*. Pridobljeno 10.11.2007, iz <http://www.homelessworldcup.org/content/faq-s-1>

Byles, K. (2006). *Impact: The players*. Pridobljeno 12.11.2007, iz <http://www.homelessworldcup.org/content/impact>

Cavanaugh, J.C., Blanchard-Fields, F. (2006). *Adult development and aging*. Belmont: Wadsworth Publishing.

Christensen, H., MacKinnon, A. (1993). The Association between Mental, Social and Physical Activity and Cognitive Performance in Young and Old Subjects. *Age and Ageing*, 22(3), 175-182.

Croft, T., Crolla, V. in Mida-Briot, B. (2005). *Socialno vključevanje T-Kit*. Ljubljana: Urad RS za mladino: Informacijsko dokumentacijski center Sveta Evrope pri NUK.

DiBlasio, F. A., Belcher, J. R. (1995). Gender differences among homeless persons: Special services for women. *American Journal of Orthopsychiatry*, 65, 131-137.

Donnelly, P., Coakley, J. (2002). *The Role of Recreation in Promoting Social Inclusion*. Toronto: The Laidlaw Foundation.

Douglas, M. (1986). *How Institutions Think*. Syracuse: Syracuse University Press.

Doupona, M. in Petrovič, K. (2000). *Šport in družba: sociološki vidiki*. Ljubljana: Fakulteta za šport, Inštitut za šport.

- Filipovič, M. (2006). *Družbena neenakost in (novi) srednji razred: Vpogled skozi čas in prostor. Stanovanjska neenakost in brezdomstvo*. Pridobljeno 15.01.2008, iz <http://www.sociolosko-drustvo.si/index.php?option=comcontent&task=view&id=106&Itemid=27>
- Gill, D. L. (1996). A Sport and Exercise Psychology Perspective on Stress. *Quest*, 46(1), 20-27.
- Gleser, J., Mendelberg, H. (1990). Exercise and sport in mental health: A review of the literature. *Israel Journal of Psychiatry and Related Sciences*, 27, 99-112.
- Greendorfer, S. L. (1977). Role of socializing agents in female sport involvement. *Research Quarterly*, 48, 304-310.
- Hanžek, M. (2007). *Varuh za preprečevanje brezdomstva Matjaž Hanžek: Zavetišča niso dovolj*. Pridobljeno 17.01.2008, iz <http://213.250.55.115/Ris2007/default.asp?kaj=3&id=2007021205172532>
- Hassan, A. (2005). *HWC: Q&A with Mel Young*. Pridobljeno 03.12.2007, iz <http://news.bbc.co.uk/sport2/hi/sportstalk/tacklingskills/4707973.stm>
- Herman, D. B., Struening, E. L., Barrow, S. M. (1994). Self-reported needs for help among homeless men and women. *Evaluation and Program Planning*, 17, 249-256.
- Hocking, J. E., Lawrence, S. G. (2000). Changing Attitudes Toward the Homeless: The Effects of Prosocial Communication With the Homeless. *Journal of Social Distress and the Homeless*, 9(2), 91-110.
- Hollander, M., Wolfe, D. A. (1999). Sport as prevention? Minneapolis's experiment with late-night basketball. *CURA Reporter*, 32(3), 13-17.
- HomelessWorldCup. (2007). *Copenhagen 2007 Homeless World Cup*. Pridobljeno 15.11.2007, iz <http://www.homelessworldcup.org/content/copenhagen-2007-homeless-world-cup>
- Jurak, G., Kovač, M., Strel, J., Starc, G. (2005). Academic opportunities for talented athletes in Slovenian secondary schools. *Kinesiologia Slovenica*, 11(1), 50-64.

Kenyon, G. (1968). Sociological considerations. *Journal of Health, Physical Education, and Recreation*, 39(9), 31-33.

Kirkcaldy, B. D., Shephard, R. J. in Siefen, R. G. (2002). The relationship between physical activity and self-image and problem behaviour among adolescents. *Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology*, 37(11), 544-550.

Kos, S., Triller, L. (2006). *Projekt: Svetovno prvenstvo brezdomcev v nogometu*. Pridobljeno 20.11.2007, iz <http://www.csd-lj-siska.si/pdf/SvetovnoPrvenstvoBrezdomcev2.pdf>

Kos, S., Triller, L. (2007). *O projektu*. Pridobljeno 10.11.2007, iz <http://www.zavod69.org/o-projektu>

Landers, D. M. (1999). The Influence of Exercise on Mental Health. V C.B. Corbin, R.P. Pangrazi (ur.), *Toward a Better Understanding of Physical Fitness & Activity* (str. 12-22). Scottsdale: Holcomb Hathaway.

Lazarus, R. S., Cohen, J. P. (1977). Environmental stress. V I. Altman, J. F. Wohlwill (ur.), *Human behavior and the environment: Current theory and research* (str. 1-12). New York: Plenum Press.

Leonard, W. (1988). *A sociological perspective of sport*. New York: Macmillan.

Linn, L. S., Gelberg, L. (1989). Priority of basic needs among homeless adults. *Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology*, 24, 23-29.

Long, B. C., Van Stavel, R. (1995). Effects of exercise training on anxiety: A meta-analysis. *Journal of Applied Sport Psychology*, 7, 167-189.

Maslov, A.H. (1943). A Theory of Human Motivation. *Psychological Review*, 50, 370-396.

McIntosh, P.C. (1971). An Historical View of Sport and Social Control. *International Review of Sport Sociology*, 6, 5-16.

McPherson, B. D. (1986). Socialization: Toward a 'new wave' of scholarly inquiry in a sport context. V A. Miracle, C.R. Rees (ur.), *Sport and sociological theory* (str. 3-22). Champaign, IL: Human Kinetics.

Morse, G. A., Calsyn, R. J. (1992). Mental health and other human service needs of homeless people. V M. J. Robertson, M. Greenblatt (ur.), *Homelessness: A national perspective* (str. 199-211). New York: Plenum Press.

Mulkern, V., Bradley, V. J. (1986). Service utilization and service preferences of homeless persons. *Psychosocial Rehabilitation Journal*, 10, 23-29.

North, T. C., McCullagh, P., Tran, Z. V. (1990). Effect of exercise on depression. *Exercise and Sport Science Reviews*, 18, 379-415.

O'Connor, P. J., Youngstedt, M. A. (1995). Influence of exercise on human sleep. *Exercise and Sport Science Reviews*, 23, 105-134.

Olson, M. (1971). *The Logic of Collective Action: Public Goods and the Theory of Groups*. Harvard: Harvard University Press.

Pate, R. R., Pratt, M., Blair, S. N., Haskell, W. L., Macera, C. A., Bouchard, C. idr. (1995). Physical activity and public health. A recommendation from the Centers for Disease Control and Prevention and the American College of Sports Medicine. *Journal of American Medical Association*, 273(5), 402-407.

Pšunder, M., (1992). *Dijaški dom, mladostnik, odklonskost*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo in šport.

Purdy, D. A., Eitzen, D. S., Hufnagel, R. (1982). Are Athletes Also Students? The Educational Attainment of College Athletes. *Social Problems*, 29(4), 439-448.

Ramwell, A. (2004). *Spaces for Sport: Delivering public space regeneration and building grassroots sports participation*. Birmingham: Groundwork UK.

Razpotnik, Š. (2006). *Kralji ulice*. Pridobljeno 17.01.2008, iz <http://www.kraljiulice.org/predstavitev.htm>

Roth, D., Bean, G. J. (1986). New perspectives on homelessness: Findings from a statewide epidemiological study. *Hospital and Community Psychiatry*, 37, 712-719.

Schutt, R. K. (1992). Homeless persons' interest in basic and health services: The role of absolute, relative, and repressed needs. *Journal of Sociology and Social Welfare*, 19, 221-233.

Selvaraju, U. (2006). *Questions to Mel Young*. Pridobljeno 03.12.2007, iz <http://www.sportanddev.org/en/interviews/mel-young.htm>

Shields, D. L., Bredemeier, B. J. (1995). *Character development and physical activity Champaign*. Illinois: Human Kinetics.

Sothorn, M. S., Loftin, M., Suskind, R. M., Udall, J. N., Blecker, U. (1999). The health benefits of physical activity in children and adolescents: implications for chronic disease prevention. *European Journal of Pediatrics*, 158(4), 271-274.

Starc, G. (2003). *Discipliniranje teles v športu*. Ljubljana: Fakulteta za šport in Inštitut za kineziologijo.

Švab, V. (1996). *Duševna bolezen v skupnosti*. Radovljica: Didakta.

Tomori, M. (1994). *Nevarno tveganje – droga*. Ljubljana: Rdeči križ Slovenije.

Tomori, M., Zihlerl, S. V. in Mrevlje, G. (1995). *O problemih uničevalnosti in samouničevalnosti pri mladih na Slovenskem: prepoznavanje, reševanje, rehabilitacija, preventiva: priročnik 1. cikla seminarjev Namesto koga roža cveti*. Ljubljana: Meridiana.

Tunsch, C., Bahrami, A., Bolla, C., Bui-Xuan, G., Mikulovic, J., Moral, L. idr. (2006). *Izboljševanje ključnih veščin deprivilegiranih mladih s športom*. Ljubljana: Zavod za šport Slovenije.

Tušak, M. in Tušak, M. (2001). *Psihologija športa*. Ljubljana: Znanstveni inštitut Filozofske fakultete.

Usenik, R., Stojanov, I. (2000). *Spremembe osebnosti, samopodobe in fizioloških ter morfoloških značilnosti pri bivših zasvojenicah s pomočjo trimesečnega treninga vzdržljivosti*. Diplomsko delo, Ljubljana: Fakulteta za šport.

Vključimo otroke! (2004). Ljubljana: UNICEF Slovenija.

Whaley, A. L., Link, B. G. (1998). Racial categorization and stereotype-based judgments about homeless people. *Journal of Applied Social Psychology, 28*(3),189-205.

11. PRILOGE

PRILOGA 1: Intervju z Loreno Pahovič, strokovno vodjo DRUŠTVA SVIT

1. Kakšne vrste organizacija je SVIT in kdo jo financira?
2. Kateri so cilji in poslanstvo Društva ?
3. Katere so dejavnosti društva SVIT?
4. Katere so odlike in šibkosti programa?
5. Kdo so ciljna skupina v društvu SVIT? Ali bi bil program primeren tudi za ostale deprivilegirane skupine?
6. Kdo vse sestavlja strokovni tim?
7. Ali v društvu izvajate tudi reintegracijski program? Na kakšen način ga izvajate?
8. Ali uporabljate šport kot sredstvo resocializacije?
9. Ali uporabljate šport v druge namene? Če ne, ali razmišljate o uvedbi športa v vaš program? Kdo bi vodil športni program v Društvu?
10. Menite, da bi šport pripomogel k hitrejšemu zdravljenju in reintegraciji odvisnikov? Na kakšen način?
11. Ali ste povezani tudi z drugimi ustanovami in strokovnimi skupinami?
12. Ali katero društvo, organizacija s katerimi sodelujete izvaja športne programe?
13. Ali menite, da se je odnos družbe do odvisnikov spremenil kaj na boljše? In ali je družba dovolj informirana o tem problemu?
14. Ali se število odvisnikov v Sloveniji povečuje ali zmanjšuje?

PRILOGA 2: Intervju s Klavdijo Mervič, mentorico programa DRUŠTVA PUM

1. Kakšne vrste je organizacija PUM?
2. Kdo financira program?
3. Kateri so cilji in poslanstvo PUM-a?
4. Katere so dejavnosti PUM-a?
5. Katere so odlike in šibkosti programa?
6. Kdo so ciljna skupina v PUM-u?
7. Kdo vse sestavlja strokovni tim?
8. Ali v PUM-u izvajate tudi reintegracijski program? Na kakšen način ga izvajate?
9. Ali uporabljate šport kot sredstvo resocializacije?
10. Kaj so po vašem mnenju prednosti združevanja (druženja) mladih odraslih v programu PUM?
11. Ali ste povezani tudi z drugimi ustanovami in strokovnimi skupinami?
12. Ali katero društvo, organizacija s katerimi sodelujete izvaja športne programe?

PRILOGA 3: Intervju z Lukom Trillerjem, direktorja ZAVODA 69

1. Kdo in kdaj je ustanovil Zavod 69?
2. Kaj je razlog za ustanovitev Zavoda?
3. Kakšne vrste organizacija je Zavod 69 in za kaj se zavzema?
4. Zakaj tako ime Zavoda?
5. Kdo financira Zavod 69 in kdo so sponzorji?
6. Ali obstaja v Sloveniji še kakšna ustanova, ki se ukvarja prav z resocializacijo deprivilegiranih s športom?
7. Kako je v svetu razvita in razširjena metoda resocializacije deprivilegiranih s športom?
8. Ali ste povezani tudi z drugimi ustanovami in strokovnimi skupinami? In ali name ravate sodelovati še z drugimi ustanovami, zavodi in društvi ter tako promovirati šport tudi kot učinkovito sredstvo za družbeno vključitev deprivilegiranih?
9. Kaj so cilji in poslanstvo zavoda?
10. Katere so odlike in šibkosti programa?
11. Zakaj vključevati deprivilegirane s športom? Zakaj ravno nogomet?
12. Kdo vse sestavlja strokovni tim?
13. Kdo so ciljna skupina v Zavodu 69?
14. Kako pridobite udeležence? Kje in kako se oglašujete?
15. Kako motivirate tekmovalce za nadaljnje sodelovanje v zavodu? Ali pri tem sodelujejo tudi psihologi?
16. Kako ste izvedeli za mednarodni projekt Homeless World Cup in kako in kdaj ste se vanj vključili?

17. Ali morajo udeleženci ustrezati določenim standardom, da lahko sodelujejo na svetovnem prvenstvu projekta HWC? Katerim?
18. Kdo financira prevoz na kraj dogodka, bivanje in hrano za tekmovalce?
19. Katerega leta in kje je Zavod 69 prvič nastopil na svetovnem prvenstvu brezdomcev?
20. In letos v Melbourne/ Avstralijo. Kakšna so pričakovanja v ekipi?
21. Koliko časa se tekmovalci pripravljajo na ta svetovni dogodek?
22. Ali program izpolnjuje svoj namen? Kakšni so rezultati Zavoda 69? In osebni rezultati tekmovalcev po udeležbi na HWC? Ali so izboljšali svoja življenja in na kakšen način?
23. Kakšna so bila vaša pričakovanja na začetku projekta in kakšna so sedaj?
24. Kakšen je odziv države in javnosti na vaše delo?
25. Ali se tekme svetovnega prvenstva brezdomcev prenašajo na naših televizijah? Kako je poskrbljeno glede obveščanja slovenskih prebivalcev o tem svetovnem dogodku?
26. Ali se po svetovnem prvenstvu vaše sodelovanje s tekmovalci zaključijo ali sodelujete z njimi celo leto?
27. Ali poleg treningov in tekem sodelujete s tekmovalci še na drugačne načine - nudenje posebne pomoči?
28. Ali menite, da se je odnos družbe do deprivilegiranih spremenil kaj na boljše? In ali je družba dovolj informirana o problemu brezdomstva?
29. Kaj so po vašem mnenju prednosti združevanja (druženja) deprivilegiranih? Ali se na svetovnem dogodku spletejo prijateljstva med tekmovalci? In ali ohranjate stike s katero izmed ekip ali s posameznimi tekmovalci/ trenerji?
30. Ali število brezdomcev v Sloveniji narašča ali pada?

31. Kaj je po vašem mnenju rešitev za problem brezdomstva pri nas?

32. Kakšen je vaš odnos do športa?

PRILOGA 4: PROJEKT 2007/ 2008 ULIČNA NOGOMETNA LIGA ZA VKLJUČEVANJE SOCIALNO OGROŽENIH SKUPIN (Zavod 69)

ZAVOD 69, zavod za razvoj in promocijo športa
Cesta na Vrhovce 4, 1000 Ljubljana

Projekt:

Ulična nogometna liga za vključevanje socialno ogroženih skupin (UNL)

Organizacija: **Zavod 69, zavod za razvoj in promocijo športa**

»Bodimo priča in del 8-ih reprezentantov, ki bodo zastopali svojo državo na svetovnem prvenstvu brezdomcev v nogometu in za vedno spremenili svoja življenja! Leto dni po končanem svetovnem prvenstvu v Edinburgu (leta 2005) je 77% igralcev za vedno spremenilo svoja življenja. Vključili so se v izobraževalne programe, našli zaposlitev, nov dom, se odvadili drog in alkohola ter izboljšali socialne ter družinske odnose.

Dvanajst igralcev se aktivno ukvarja z nogometom kot trenerji ali igralci.

Letos je svetovno prvenstvo gostila Danska, leta 2008 pa je gostiteljica Avstralija.«

Ljubljana, Avgust 2007

1. POVZETEK PROJEKTA:

Z nacionalnim projektom »Ulična nogometna liga za vključevanje socialno ogroženih skupin« vnašamo v slovenski prostor inovativni pristop k tematizaciji vprašanj vključevanja socialno ogroženih skupin v družbeno življenje. Socialna integracija skozi šport je ena najuspešnejših strategij v mnogih državah in v številnih kulturnih okoljih. Šport je tisto področje življenja, ki s svojim pozitivnim nabojem prinaša številne pozitivne učinke - tako z vidika samih udeležencev, širših ekip, navijaških skupin, javnosti ter nenazadnje podpornikov športnih dejavnosti. Slednji so številčni in segajo od vladnih do nevladnih organizacij, od lokalnih do nacionalnih in mednarodnih mrež, od profesionalnih do volonterskih športnih društev in drugih akterjev.

Namen projekta je aktivna vključitev Slovenije v utečeni mednarodni projekt Homeless World Cup, s čimer bo doseženih več kratkoročnih ciljev (umeščenih v obdobje izvajanja projekta). Med konkretnimi kratkoročnimi cilji je potrebno zlasti izpostaviti oblikovanje nogometnih ekip v Centrih za socialno delo, vzpostavitev ulične nogometne lige in reprezentance, ki bo zastopala Slovenijo na svetovnem prvenstvu 2008 v Avstraliji ter vzporedno potekajoča kampanja ozaveščanja in informiranja širše javnosti o tematiki brezdomstva ter možnostih integracije v družbeno življenje.

Cilj je tako dvojen: po eni strani vzpodbuditi ciljne skupine brezdomcev in drugih socialno ogroženih skupin, da se prepoznajo in aktivno udeležijo v projektnih aktivnostih, ter po drugi strani informirati in izobraževati širšo javnost o potrebnosti odprte in strpne družbe, v kateri so možnosti podane tudi najšibkejšim in najmanj vidnim družbenim skupinam ter posameznikom. Med slednje zagotovo spadajo marginalizirane skupine brezdomcev. Ciljna skupina brezdomcev v našem primeru predstavlja krovni termin, ki vključuje naslednje ranljive družbene skupine: brezdomce, ki so brez lastnih dohodkov in so nastanjeni v zavetiščih, odvisnike od drog (v programih odvajanja), odvisnike od alkohola (v programih odvajanja), begunce in iskalce azila (nastanjene v centrih za tujce, azilnem domu).

Projektne aktivnosti bodo v tej luči odigrale vlogo posrednika v dvosmerni komunikaciji med širšo (športno) javnostjo in ekipami socialno ogroženih skupin. Mednarodni pilotni projekt »Svetovno prvenstvo brezdomcev v nogometu« predstavlja unikatni primer dobre prakse, ki mu bomo v slovenskem primeru sledili, hkrati pa strmeli k inovativnemu lastnemu prispevku. Slednji je poleg športnih aktivnosti usmerjen zlasti v izobraževalne dejavnosti, ki bodo potekale v obliki organiziranih delavnic v različnih slovenskih mestih, kjer bodo potekali športni dogodki.

2. PREDSTAVITEV PROJEKTA: VSEBINA, OPIS IN ČASOVNI NAČRT PROJEKTA

2.1. IZHODIŠČA IN PREDSTAVITEV PROBLEMA

SVETOVNO PRVENSTVO BREZDOMCEV V NOGOMETU

Svetovno prvenstvo brezdomcev v nogometu je mednarodni pilotni projekt, ki promovira pozitivno moč nogometnega športa za osebno rast in hkrati skrb za brezdomce po celem svetu. Socialna integracija skozi šport je ena od najbolj uspešnih prijemov in strategij v mnogih državah po svetu. Združena strast do nogometa ima posebno moč ki združuje in spreminja socialne meje. Tovrstni program skozi šport omogoča integracijo oz. ponovno vključitev v družbo ljudem, ki so na robu preživetja.

Pomagajmo socialno ogroženim skupinam in jim dajmo še eno priložnost!

Do zdaj je svetovno prvenstvo brezdomcev v nogometu potekalo leta 2003 v Avstriji, leta 2004 na Švedskem, leta 2005 na Škotskem, leta 2006 v Južni Afriki ter leta 2007 na Danskem. Nastopajoča moštva, ki so zastopala več kot 40 držav iz celega sveta, so predstavljala izjemen uspeh. Več kot 100.000 obiskovalcev in navijačev je občutilo tekmovalni duh in izjemno voljo vseh sodelujočih. Celotno dogajanje spremlja več kot 100 akreditiranih novinarjev in fotografov iz celega sveta, neposredno pa tekmovanje prenaša 25 televizijskih postaj, kar tudi predstavlja izjemen medijski dogodek.

Svetovno prvenstvo brezdomcev podpira UEFA, OZN – Organizacija združenih narodov, INSP, NETWORK OF STREET PAPERS – Mreža uličnih časopisov.

SLOVENIJA NA SVETOVNEM PRVENSTVU BREZDOMCEV MELBOURN 2008 – AUSTRALIJA

Projekt je namenjen tistim, ki so zamenjali življenje, kot ga živimo povprečni ljudje, za življenje, ki je drugačno. Vsak je imel svoje razloge in vsak je imel svoje težave.

Poročilo iz Edinburga navaja izjemne rezultate.

Leto dni po zaključku svetovnega prvenstva v Edinburgu 2005, so raziskave pokazale, da ima šport izjemno moč pri preoblikovanju življenja

- 94% igralcev ima novo motivacijo za življenje
- 77% jih je korenito spremenilo način življenja
- 38% ima redno zaposlitev
- 40% so izboljšali svoj stanovanjski problem
- 28% se jih je zavzelo da bodo izboljšali svojo izobrazbo
- 12 igralcev sedaj živi od poučevanja nogometa ali pa igrajo v profesionalnih ekipah

Vse socialne organizacije ki so sodelovale na svetovnem prvenstvu, so v svoj program vključile nogomet kot del aktivnosti za socialno vključevanje v družbo.

Cilji projekta :

- integracija oziroma vključevanje v družbo skozi šport (igranje nogometa, pri čemer gre za vzpostavljanje novih socialni stikov, sklepanje znanstev in posledično nastajanje socialnih mrež),
- zmanjševanje števila obstoječih brezdomcev skozi dane možnosti (izhajajoč iz rezultatov raziskave po Edinburgu, je mogoče trditi, da se določen delež brezdomcev vključi v socialna omrežja, ki nastanejo skozi projektne aktivnosti. V tem smislu so to eni najbolj optimističnih rezultatov projekta, saj gre za bistveno spremembo kvaliteta življenja posameznega brezdomca)
- obuditev pomembnosti posameznika, pripadnosti družbi ter svoji državi
- tekom športnih aktivnosti ozaveščati in usmeriti vse sodelujoče v projektu, na zdrav način življenja
- odhod reprezentance brezdomcev na svetovno prvenstvo v nogometu leta 2008 v Melbourne

Ciljne skupine :

Projekt naj bi z svojo vsebinsko in izvedbeno obliko zajel naslednje ciljne skupine:

- brezdomce (ki živijo v zavetiščih in so brez osebnega dohodka)
- odvisnike od drog, ki so v programu odvajanja
- odvisnike od alkohola, ki so v programu odvajanja
- azilanti
- osamljeni
- mladi iz socialno ogroženih družin
- matere iz materinskih domov
- osebe iz varne hiše

V vseh omenjenih ciljnih skupinah morajo posamezniki, ki želijo sodelovati, dopolniti 16 let.

VSEBINA PROJEKTA:

Projekt bo potekal v več posebnih vsebinskih sklopih in v različnih večjih mestih po Sloveniji (Ljubljana, Maribor, Celje, Koper, Kranj, Novo Mesto, Nova Gorica).

Namen projekta je s programom in izvedbo vključiti vse ciljne skupine in jih skozi športno udejstvovanje s pomočjo strokovnjakov na različnih področjih (socialno delo, psihologija, športni strokovnjaki...) integrirati.

Sam program projekta bo izvedbeno razdeljen v tri faze, katere pa bo med seboj povezovala rdeča nit projekta – zanimiv, inovativen in edinstven način integracije in ponovne vključitve v družbo skozi šport.

2.2. PRIČAKOVANI (KRATKOROČNI IN DOLGOROČNI) REZULTATI

- oblikovanje 2. slovenske nogometne reprezentance brezdomcev
- oblikovanje posameznih ekip pod vodstvom CSD v sedmih slovenskih krajih
- povečanje število udeležencev na turnirjih
- vključevanje CSD v organizacijo tekmovanj
- nastop na svetovnem prvenstvu brezdomcev v nogometu 2008 v Melbournu v Avstraliji,
- brezdomcem in ostalim skupinam omogočiti možnosti in dostop do trga dela, pri čemer je cilj omogočiti zaposlitev osmim članom izbrane nogometne ekipe,
- prepoznati talent pri mladih iz socialno ogroženih družin ter jim omogočiti preko športne mreže, nadaljnjo športno udejstvovanje
- brezdomcem omogočiti dostop do ureditve bivanjskega vprašanja,
- brezdomcem in ostalim skupinam omogočiti možnosti vključevanja v izobraževalni proces, pri čemer je cilj člane nogometne ekipe vključiti v programe dokončanja osnovnega in poklicnega šolanja oziroma v pridobivanje drugih identificiranih kvalifikacij,
- kampanja ozaveščanja širše (športne) javnosti o tematiki vključevanja brezdomcev in ostalih skupin v športno življenje skozi organizacijo športnih in družabnih dogodkov v različnih slovenskih mestih,

- izobraževalne delavnice na temo vključevanja socialno ogroženih skupin v družbo ter športa kot mehanizma integracije, ki bodo potekale vzporedno s športnimi dogodki,
- tiskovna konferenca (pred odhodom na svetovno prvenstvo),
- vzpostavitev mreže organizacij in ekspertov na področju vključevanja socialno ogroženih skupin v družbo,
- poročilo projekta.

2.3. ČASOVNI NAČRT IZVEDBE IN METODIKA PROJEKTA

Časovni okvir projekta: oktober 2007 – november 2008. Projekt bo potekal v treh fazah.

Prva faza: prvi del programa bo potekal od meseca oktobra 2007 – do meseca maja 2008

V teh mesecih bo z pomočjo pristojnih zavetišč in centrov za socialno delo v Sloveniji, ter nato s pomočjo strokovnjakov, ki delajo na konkretnih programih, vzpostavljen stik z ciljnim skupinami in izvedlo se bo osem nogometnih turnirjev na katerih bodo igrali skupine, ki jih bodo oblikovali centri za socialno delo in zavetišča iz celotnega področja Slovenije. Na ta način bodo vse omenjene ciljne skupine imele možnost biti bolj aktivne.

Projekt bo zajemal komunikacijo z naslednjimi organizacijami in nivoji:

1. Vladne organizacije, javne službe, zavodi in ustanove:

Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve

Ministrstvo za šolstvo in šport

Ministrstvo za notranje zadeve

Urad Varuha človekovih pravic RS

Center za brezdomce v Ljubljani

Zavetišče za brezdomce Maribor

Zavetišče za brezdomce Celje

CSD Maribor

CSD Celje

CSD Velenje

CSD Koper

CSD Kranj

CSD Ljubljana (Bežigrad, Moste, Šiška)
Azilni dom

2. Nevladne organizacije, gibanja

NGO ŠENT
Društvo za pomoč in samopomoč Kralji Ulice
Slovenska filantropija
Gibanje za pravičnost in razvoj

3. Eksperti s posameznih področij:

Ga. Suzi Kvas (direktorica Zavoda Socio)
Ga. Zdenka Zrinski (vodja zavetišča za brezdomce v Celju)

Druga faza: drugi del programa bo potekal od maja 2008 – avgust 2008.

V drugem delu programa se prične promocija projekta, tako za javnost kot za same potencialne udeležence. Promocijska kampanja za javnost se bo sicer pričela po prvih promocijskih tekmah.

Odigrala se bosta dva zaključna izbora, na katerem bo selektor povabil vse potencialne kandidate za odhod na Svetovno prvenstvo, na zaključni finalni izbor.

Po finalnem izboru, bo sledila predstavitev nove reprezentance, na zaključni prireditvi.

Tretja faza: tretji del programa bo potekal od avgusta 2008 – novembra 2008

V avgustu 2008 se bodo pričele priprave izbrane reprezentance na tekmovanje pod vodstvom izbranega selektorja in pomočnika nogometne reprezentance, vse do odhoda na sv. prvenstvo, ki bo sledilo meseca novembra v Avstraliji.

2.4. MEDNARODNO SODELOVANJE

V prihajajoči sezoni se bo Zavod 69 povezoval z bližnjimi evropskimi državami, kjer želimo poudariti pomembnost in učinkovitost projekta Homeless World Cup pri reševanju problematike marginaliziranih skupin. Celotna promocija bo temeljila na sporo-

čilu 'žoga spreminja življenje', kjer želimo spodbuditi zanimanje in podporo tako mednarodnih kot domačih vladnih in nevladnih organizacij ter podjetij. V tem času bomo organizirali srečanja z pristojnimi ministrstvi vseh vključenih držav. Predvsem se nam zdi pomembno, da pobudo za srečanja prevzame Slovenija kot predsedujoča EU na začetku prihodnjega leta. Z srečanji lahko vsak prispeva delež k skupnemu razvoju projekta in drugih odprtih postavk.

Povezovanje bo potekalo na dveh ravneh. Prihodnje leto se bo odvijalo Evropsko nogometno prvenstvo v Avstriji, kjer se bodo reprezentance brezdomcev Avstrije, Švice, Nemčije in Slovenije srečale in odigrale turnir v sklopu evropskega prvenstva. Drugo sodelovanje pa bo med Italijo, Češko, Slovaško, Hrvaško in Slovenijo. Odigrali bomo 3 turnirje kot promocija projekta v Italiji, Sloveniji in na Hrvaškem pod imenom 'pot do Avstralije'.

Z mednarodnim sodelovanjem lahko povečamo razpoznavnosti in podporo projektu Homeless World Cup ter povečamo motivacijo igralcem, ki so srž našega dela. Odkrili smo odlično orodje za izboljšanje življenja mnogim državljanom. Mednarodno povezovanje je ključ do dolgoročnega uspeha.

POMEN PROJEKTA ZA JAVNOST, POSEBNOSTI

Omenjeni projekt je svojevrsten v slovenskem prostoru zaradi zanimive idejne in programske zasnove, inovativne povezave oz. integracije in ponovne vključitve skozi šport. Skozi proces izbiranja igralcev bomo organizirali razne delavnice v sodelovanju in pod vodstvom prej omenjenih inštitucij in strokovnjakov.

SODELOVANJE Z MEDIJI:

Sodelovanje bo potekalo z naslednjimi mediji :

Tisk

Ulični časopis Kralji ulice

Športni časopis EKIPA

Revija ŠPORT

Žurnal

Dobro jutro

Delo

Dnevnik

Radio

Radijske postaje

Radio Center

Radio City

Radio Kranj

Radio Capris

Radio Krka

RGL

Koroški radio

Štajerski val

Radio Velenje

Televizija

Lokalne televizijske postaje – ki s signalom pokrivajo mesta po Sloveniji, ki so vključena v projekt.

Komercialna ali nacionalna televizija.

Splet

Izdelana je spletno stran, ki je namenjena svetovnemu prvenstvu brezdomcev v nogometu. Internetna stran ponuja aktualne vsebine, vezane na svetovno prvenstvo brezdomcev kot tudi priprave slovenske reprezentance nanj, v slovenskem jeziku.

NAČIN TEKMOVANJA

Svetovno prvenstvo za brezdomce je igra uličnega nogometa, ki je hitra in zelo zabavna. Vsaka tekma z uradnim sodnikom traja 14 minut, dva polčasa po 7 minut in 1 minuta za odmor. Ekipe je lahko sestavljeni iz moških in žensk, skupaj 8.

Kvaliteta tekmovalcev se razlikuje od ekipe do ekipe. Načelo svetovnega prvenstva za brezdomce je, da so vsi kolikor se le da vključeni pri tekmi, s tem da se ohrani čarovnijo tekmovalnega športa.

Skozi celotno prvenstvo se igra različne kvalifikacijske tekme in tekme na izločanje, tako da se na koncu vse ekipe potegujejo za različne pokale. Najboljše ekipe igrajo za naslov svetovnega prvaka, druge pa za ostale naslove. Vsi igralci dobijo svojo medaljo.

PRVI KROG

Ekipe se razdelijo na 12 skupin po 4 ekipe v vsaki skupini. Vsaka ekipa igra z vsako.

POOL

Dva poola – Pool 1 in Pool 2

Vse ekipe ki so zasedle 1 in 2 mesto se uvrstijo v Pool 1. Ekipe ki so se uvrstile prve igrajo z ekipami, ki so se uvrstile druge.

Vse ekipe ki so končale na 3 in 4 mestu se uvrstijo v Pool 2. Ekipe ki so končale na 3 mestu igrajo z ekipami ki so končale na 4 mestu.

SEKCIJE

4 sekcije iz 12 ekip

Sekcija 1 – vsi zmagovalci iz Pool 1

Sekcija 2 – vsi poraženci iz Pool 1

Sekcija 3 – vsi zmagovalci iz Pool 2

Sekcija 4 – vsi poraženci iz Pool 2

SKUPINE

V tej kategoriji imamo 8 Skupin po 6 ekip. Vse ekipe igrajo druga proti drugi.

Skupina 1 – zmagovalci sekcije 1

Skupina 2 – poraženci sekcije 1

Skupina 3 – zmagovalci sekcije 2

Skupina 4 – poraženci sekcije 2

Skupina 5 – zmagovalci sekcije 3

Skupina 6 – poraženci sekcije 3

Skupina 7 – zmagovalci sekcije 4

Skupina 8 – poraženci sekcije 4

POKALNO TEKMOVANJE

Ekipe tekmujejo za 6 pokalov oz. 6 naslovov. Vsaka tekma se sedaj igra na izpadanje. Osem ekip za vsak pokal in vse ekipe naj bi bile primerljivih kvalitet.

POKALI in NASLOVI

The Homeless World Cup

Vse ekipe iz skupine 1 in 2 najboljši ekipi iz skupine 2

The Premier's Cup

Zadnje 4 ekipe iz skupine 2 in 4 najboljše ekipe iz skupine 3

The City Of Edinburgh Cup

Zadnji 2 ekipi iz skupine 3 in vse ekipe iz skupine 4

The City of cape Town Cup

Vse ekipe iz skupine 5 in najboljši 2 ekipi iz skupine 6

The Big Issue Cape Town Trophy

Zadnje 4 ekipe iz skupine 6 in 4 najboljše ekipe iz skupine 7

The INSP Trophy

Zadnji 2 ekipi iz skupine 7 in vse ekipe skupine 8

Pokal ki se še podelijo:

Pokal za najboljšo mešano ekipo

Pokal za naj 'Fair' ekipo

Pokal za najboljšo žensko igralko

Pokal za najboljšega moškega igralca

Pokal za naj novinca

ZAKLJUČEK

Slovenija je letos prvič sodelovala na svetovnem prvenstvu in dosegal primeren uspeh. Pokazalo se je da je vsebina projekta izredno učinkovito sredstvo za pomoč ranljivim skupinam. Tako želimo v novi sezoni, projekt nadgraditi in vključiti centre za socialno delo k aktivnejši vlogi. Šport ima izjemen vpliv na človekov razvoj. Vendar se projekt ne konča pri športu in s prihodom domov. Vsem izbrancem želi zavod ponuditi še eno možnost. V to moramo prepričati celotno družbo, državo, vladne

organizacije ter sponzorje. Omogočiti jim ponovne ali prve zaposlitve, jim pomagati pri reševanju svojega stanovanjskega problema in pri tem nam bo uspel glavni cilj, ponovne integracije v družbo tistih, ki so izgubili vse in imeli nič.

S podporo temu projektu lahko izvrstno pokažemo, da imamo posluh in da nismo ravnodušni do ljudi, ki živijo v pomanjkanju in si sami ne morejo pomagati! Vsem sodelujočim bo lahko pomagala vrniti dostojanstvo in domoljubnost svoji državi.

»Svetovno prvenstvo za brezdomce je izjemen primer, ki kaže, kako pomembno vlogo igra pozitiven potencial športa pri promociji zdravja, izobrazbe, razvoja in miru. Za razliko od mnogih drugih dogodkov, projektov in pobud, ki potekajo po vsem svetu brez vednosti širše javnosti, uporablja svetovno prvenstvo brezdomcev šport kot inovacijsko orodje, da zgradi most med ljudmi, in premaga kulturne razlike ter širi duh strpnosti« (Adolf Ogi, posebni svetovalec pri Združenih Narodih).

PRILOGA 5- zgoščanka s posnetkom nogometne tekme brezdomcev (Ljubljana, Športni center Triglav, 22.03.2008)